

Sexti Iulii Frontini uiri consularis Strategematicon. Liber Primus.

Vm ad astruendam rei militaris scientiam: unus ex numero studiosorū eius accesserim: eiq; destinatio ni quantum cura nostra ualuit satiffecisse uisus sum deberi adhuc institute arbitror opere ut solertia dum: factaq; a græcis una Strategematicon appellatione compræhensa sunt: expeditis amplectar commentariis. Ita enim consilii quoq; & prudentiæ exemplis succincti duces erunt. Vnde illis excogitadi gerendiq; similia facultas nutriatur. Præterea continget ne de euentu trepidet inuentionis suæ: qui probatis eā experimētis cōparabit. Illud neq; ignoro neq; inficior etiā rerū gestarū scriptores indagare operis sui hanc quoq; partē esse cōplexos: & ab auctoribus exemplorū quicquid insigne aliquo modo fuit traditū. Sed ut opinior occupatis uelocitate consuli debet. Longum enim est singula & sparsa per immēsum corpus historiarū prosequi. Et hi qui notabilia excerpserunt ipso uelut aceruo rerum cōfunderunt legētem. Nostra sedulitas impendet operā ut quæ admodum res poscet ipsum quod exigitur quasi ad interrogatū exhibeat. Circūspectis enim generibus præparauī opportuna exemplorū ueluti cōsilia quo magis autem discreta a rerum collocarētur uarietate apte in tres libros ea diducimus. In primo erunt exempla quæ cōpetant prælio nō dū cōmisso. In secundo quæ ad præliū & cōfectam pactionem pertineāt. Tertius inferēdæ soluendæq; obsidionis habebit strategemata. Quibus deinceps generibus suas species attribui huic labori non iniuste ueniā paciscar ne me pro incurioso reprehēdat qui præteritū aliquod a nobis reppererit exemplū. Quis enim ad percēsendi omnia monumēta: quæ utraq; lingua tradita sunt sufficiat. Vnde multa transire mihi ipse permisit: quod me non sine cā fecisse sciēt: qui aliorū libros eadē pmittentiū legerint. Vege facile erit sub quacūq; specie suggerere. Nā cū hoc opus sit: ut cætera usus poti⁹ aliq; quā meæ cōmendatōis cā aggressus sum adiuuari me ab his q; aliqd illi astruent: nō argui credā si qui erunt qbus uolumina hæc cordi sint me minerit ut parēt grām p. quā possimus similitē naturā discernere. Nā tū oia quæ a duce puidē: utiliter: magnifice: cōstāter fiunt & patiunt gratiā habebunt si in specie eorū sunt & gratia eorū proprie uis in arte soleritiq; posita proficit tam ubi cauendus: q̄ ubi opprimendus hostis sit. Qua in re cū uerborum quoq; illustris extiterit effectus: ut factorum ita dictorum exempla posuimus.

Species eorū quæ instruat ducem in his quæ ante plū gerēda sunt.

k

LANDES-
 UND STADT-
 BIBLIOTHEK
 DUISBURG

Sexti Iulii Frontini.

De occultandis consiliis.	Cap. i.
De explorandis consiliis hostium.	Cap. ii.
De constituendo statu belli.	Cap. iii.
De traducendo exercitu per loca hosti infesta.	Cap. iiiii.
De euadendo ex locis difficillimis.	Cap. v.
De insidiis in itinere factis.	Cap. vi.
Quemadmodū ea quibus deficiamus uideantur non deesse: ut usus eorum expleatur.	Cap. vii.
De distinguendis hostibus.	Cap. viiii.
De seditione militum compejenda.	Cap. ix.
Quemadmodū intempestiua postulatio pugnae inhibeat.	Cap. x.
Quemadmodū incitandus sit ad praelium exercitus.	Cap. xi.
De dissoluēdo metu quo milites ex aduersis cōciderūt oibus.	Cap. xii.
De occultandis consiliis.	Cap. i.

Arcus Portius Cato deuictas a se ciuitates Hispaniæ existima-
bat in tpe rebellaturas fiducia muroꝝ: scripsit itaq; singulis:
m ut diruerēt munimēta: minatus bellū nisi cōfestim obrepasset
epistolasc; uniuersis ciuitatibus eodē die reddi iussit: una quæ
q; urbiū sibi soli credidit iperatū. Cōtumaces cōspiratio potuit
facere si omnibus idem denuntiari notum fuisset.

Hamilcar dux pœnoꝝ ut in Sicilia inopināter appelleret classē nō pro-
nūtiavit quo pficisceret sed tabellas in quibus scriptū erat quam partem
uellet petere uniuersis gubernatoribus dedit signatas. præcepitq; ne quis
legeret nisi ui tempestatis a cursu prætoris nauis abductus esset.

Caius Lelius ad Syphacē pfectus legatos quosdā ex tribunis & centurio-
nibus p spēm seruitutis ac ministerii exploratores secū duxit: ex qbus. L.
Statoriu qd sapius in eisdē castris fuerat qdā ex hostibus uidebant agno-
scere: occultandæ conditionis eius causa baculo ut seruum castigauit.

Tarquinius Supbus p principes Gabioꝝ interficiēdos arbitratus: quia
hoc nemini uolebat innotescere cōmissū nihil nūtio respōdit: qui ad eum
a silio erat missus: tamē uirga eminetia papauēꝝ capita cū forte in horto
ābularet decussit: nūtius sine respōsiōe reuerus renūtiavit adolecēti Tar-
qnio: qd agētē patrē uidisset. ille itellexit idē eē eminetibus faciendū.

Cæsar q suspectā hēbat ægyptioꝝ fidē per speciem securitatis inspecti-
ne urbis atq; operum ac simul licentioribus cōuiuuiis deditus uideri uolu-
it inter eā dissimulationem præparatis subsidiis occupauit ægyptum.

Vetidius Parthico bello aduersus Pachozē regē nō ignarus pharneu quē
dā nationē Tyriestē: ex his q focii uidebant oīa quæ apud ipsos agerent nū-
tiate parthis pfidiā barbari ad utilitates suas cōuertit. Nā quæ maxie fieri

cupiebat: ea se uereri ne accideret: q̄ timebat ea ut eueniret se optare simu-
labat. Sollicitus itaq; ne parthi ante trāsiret Euphratē q̄ sibi supueniret le-
giones q̄s i cappadocia trās Tauzē hēbat: studiose cū pditore egit: uti solē-
ni pfidia parthis suaderet p zeucma traiiceret exercitū qua & breuissimū
iter ē. & omisso alueo euphrates decurrit. Nāq; si illac ueniret asseuerabat
se oportūitate colliū usuz ad eludēdos sagittarios. Oia aū. uereri si se in
parētes cāpos picissent. Inducti hac affirmatōe barbari inferiore itinere p
circuitū adduxerūt exercitū. Dūq; fusiores ripas & ab hoc oposiores pon-
tes iungunt: instrumentaq; moliuntur. xl. amplius dies impenderunt: quo
spatio Ventidius ad contrahendas usus est copias. Et q; triduo anteq; par-
thus adueniret receptis: acie commissa uicit parthos & interfecit.

Mythridates circūuallāte Pōpeio fugā in pximā diē moliēs: huius cōsili
obscurādi cā latius & usq; ad applicitos hosti ualles pabulatus. Colloquia
quoq; cū pluribus auertēdā suspicatōis cā i postez cōstituit. Ignes aut fre-
q̄ntiores p tota castra fieri iussit. Scda deide uigilia p ipsa castra hostiū ag-
mē eduxit. Impator Cæsar Domitius Augustus Germanicus cū germa-
nos q in armis erāt uellet opprimere: nec ignoraret maiore bellū molitiōe
inituros: si aduētū rāti ducis p̄sensissent: p̄fectionē tuā sensu obtexuit: gal-
liaz: sub qbus inopinato bello affusus cōtusa imaniū ferocia nationū p-
uincis cōsuluit. Claudius Nero cū cupet Hasdrubalē copiasq; eius ante
q̄ Hānibali fratri iungerent occidere. Iccircozq; festinaret se Liuiio Salinato-
ri collegæ suo cui bellū mādātū fuerat: pazē fidēs uiribus quæ sub ipō erāt
adiūgere: neq; tamē discessū suū ab Hānibale cui opposit⁹ erat sentiri, uel
let. x. milia fortissimozq; militū elegit: p̄cepitq; legatis quos relinquebat: ut
eadē statiōes & uigiliæ æque agerent: toridē ignes arderet: eadēq; facies ca-
stroz seruaret: ne qd Hānibal suspicatus auderet aduersus paucitatē reli-
ctoz. Cū demū in umbria occultatis itineribus collegæ se iūxisset: uetuit
castra ampliari: ne qd signi aduentus sui p̄eno daret detracturo pugnā si
cōsulū iūctas uires intellexisset. Igit̄ insciū duplicatis aggressus copiis sup-
uit: & uelocius oī nūtio rediit ad Hānibalē. Ita ex duobus callidissimis du-
cibus p̄enorum eodē cōsilio alterum celauit: alterum oppressit.

Themistocles exhortās suos ad suscitādos festināter muros: quos iussu
lacedæmoniōz deiecerāt legatis lacedæmonē missis: q̄ interpellarēt respō-
dit uetuz se ad diluēdā hāc existimatōem: & puenit Lacedæmonē ibi si-
mulato morbo aliq̄tū tps cōtraxit: & postq̄ intellexit suspectā eē tergiuer-
sationē suā cōtēdit falsū ad eos rumorē: & rogauit ut mitteret aliquos ex
p̄cipibus: qbus crederet de munitōe Athenaz: suis deinde clā scripsit: ut
eos q uenissent retineret: donec refectis opibus cōfiterent lacedæmonis
mūtas eē athenas: nec aliter p̄cipes eoz redire posse q̄ ipē remissus foret
qd facie p̄stiterūt lacedæmoni: ne unius iteritu multozq; mortē pensarēt

Lucius Furius exercitu producto i locū iniquū cum constituisset occultare sollicitudinē suā ne reliqui trepidarent paulatim se inflectēs tanq̄ circuitu maiore hostem aggressus conuerso agmine ignarum rei quæ agebatur exercitum incolumē reduxit. Metellus in Hispania interrogatus qd postera die facturus esset: tunicā meam si eloqui posset inquit comburerē. M. Licinius Crassus percontanti quo tempore moturus esset castra: respondit uereri se ne tuba id audiat.

De explorandis consiliis hostium. Cap. ii.

Cipio Africanus capta occasione mittendæ ad Syphacem legationis cū Lelio seruoꝝ habitu tribunos & centuriones electissimos ire iussit: quibus curæ esset p̄spicere regias uires, hī cum Liberius castroꝝ positionē scrutarent: sequū de industria dimissum tanq̄ fugientē persecuti maximā partē munimentoz̄ circuerunt: quæ cū nuntiaissent incendio cōfectū est bellū. Qu. Fabius Maximus bello Hetrusco cum adhuc incognitæ forent Romanis ducibus sagatiores explorandæ uiaꝝ fratrem Fabium Cesonē peritū linguæ Hetruscæ iussit Hetrusco habitu penetrare Ciminiā siluā intentatā ante militi nr̄o. Quod is adeo prudenter atq; industria fecit: ut transgressus siluā umbrosamertes cū aiaduertisset non alienas nomini Romano ad locietatem cōpulis. Carthaginenses cum aiaduertissent Alexandri ita magnas opes: ut Africæ quoq; imineret unū: ex ciuibus uirū acrem noīe Hamilcharē Rhodiuum: iusserunt simulato exilio ire ad regem: omniꝝ studio in amicitia eius peruenire: qua is potitus consilia eius nota ciuibus suis faciebat. Idem Carthaginenses miserunt: qui per spēm legatoꝝ longo tēpore Romæ morarentur. exciperētq; cōsilia Romanoz̄. Marcus Cato in Hispaniam: qd ad hostiū cōsilia alia uia non potuerat: iussit trecētos milites simul impetum facere in stationē hostium: raptumq; unū ex his in castra perferre incolumē: torruq; ille oīa suoꝝ arcana confessus est. Caius Marius cōsul bello Cymbrico & Theotonico ad excutiendā Galloꝝ & Ligurum fidem lras eis missit. Quarum pars prior præcipiebat ne interiores quæ signatæ erant ante tempus certū aperirentur: easq; postea ante præstitutā diem repetit: & qd referatas reppererat intellexit hostilia agitari. Est & alius modus explorandi: quo ipsi duces nullo extrinsecus adiutorio per se prouidēt. Sicut Aemilius Paulus consul bello Hetrusco apud oppidū Coloniam dimissurus exercitum in planitiem contēplatus procul auitū multitudinem citatori uolatu e silua confurrexisset: intellexit aliquid illic insidiarū latere quod cōturbaræ aues & plures simul euolauerūt. Præmissis igitur exploratoribus cōperit. x. milia boioꝝ excipiendo ibi Romanoz̄ agmina i tineret: easq; alio quā expectabat latere missis legiōibus circūfudit. Similiter Thyamenus Horestis filius cū audisset iugū ab hostibus natura munitū

teneri p̄misit sciscitatuos qd rei foret: ac referētibz eis nō esse uerū qđ opinaretur ingressus iter ubi uidet ex suspecto iugo magnā uī auīū simul euolasse nec omnīo residere arbitratus est illic latere agmen hostiū: itaq; circumducto exercitu elusit insidiatores. Hasdrubal frater Hānibalis tūc Liuii & Neronis exercitum quanq; hoc illi nō duplicatis castris dissimularent intellexit q; ab itinere strigiosiores notabat equos & coloratiora hominum ut ex uia corpora.

De custodiendo statu belli. Cap.iii.

Alexander Macedo cum haberet uehementem exercitum semper eum statum belli elegit ut acie confingeret.

De eodem.

Aesar bello ciuili cū ueteranū exercitū haberet: hostiū aut tyronem esse sciret acie semp decertare studuit. Fabius Maximus aduersus Hānibalē successibus plioꝝ insolentē: recedere ab ancipiti discrimine & rueri tantū modo Italiā cōstituit: cūctatorisq; nomen: & p hoc summi ducis meruit. Byzāti aduersus Philippū omni p̄liandi discriminē uitates omīssa etiā finiū tutela: intra munitiōes oppidi se receperū: assequutiq; sunt ut philip. obsidionalis more impatiēs recederet. Hasdrubal Gyfconis filius secūdo punico bello i Hispaniā uictum exercitū: cum Publius Scipio instaret: per urbes diuisit. Itaq; factū est ut Scipione oppugnatione plurium oppidorū distingueret: & in Hyberna suos reduceret. Themistocles aduentate Xerxe: qā neq; p̄liio pedestri neq; finium tutelæ: neq; obsidioni credebat. sufficere Atheniēs auctor fuit eis liberos & cōiuges Troezenen: & in alias urbes emittēdi relictosq; oppido: statū belli ad nauale p̄liū transferēdi. Idem fecit i eadē ciuitate Pericles: aduersus lace dæmonios. Scipio manēte i Italia Hannibale trāsmisso in Africam exercitu necessitatē Carthaginēsisibus imposuit reuocandi Hannibalem. Sicq; a domesticis finibus hostile transtulit bellum Athenienses cū Deteliā castellū iporum Lacedæmōii cōmunissent: & frequētius uexarētur classē qua Pelopōnesum infestaret miserūt cōsecutiq; sunt ut exercitus Lacedæmoniōꝝ q deteliæ erant reuocaret. Impator cæsar Domitianus Augustus cū germāi more suo e saltibus & obscuris latebris subide ipugnarent nostros tutūq; regressum i p̄funda siluaz habe rent militibus per. c. xx. milia passuū actis nō mutauit tantū statum belli: sed & subdidit ditioni suæ hostes: quoz refugia nudauerat.

De transducendo exercitu per loca hosti infesta. Ca.iiii.

Emilius Paulus consul cū in Lucanos iuxta littus angusto itinere exercitum duceret: & Tarentini ei classē insidiari agmen eius scorpionibus aggressi essent captiuis latera euntium preterxuit: quorū respectu hostes inhibuere tela. Agesilaus La-

Lacedæmonius cum p̄da honestus ex phrigia rediret insequereturq; hostes & ad locorū opportunitatē lacesserēt agmē eius ordinē captiuorū ab utroq; latere exercitus sui applicuit:q;bus dū parciſ ab hoste spatiū transeundi habuerūt Lacedæmonii. Idem tenēderet exterritis thebanis per quas trāfire habebat: flexit iter q̄si thebas cōterderet exterritis thebanis digressiq; ad turādā moenia: repetitū iter quo destinauerat emēsus ē: nullo obſistente.

Nicostratus dux ætholorum: aduersus epirota cum enim aditus in fines eorum angusti fierent: per alterum locum irrupturum se ostēdens omni illa ad prohibēdū occurrēte epirotarū multitudine reliquit suos paucos: qui speciem remanētis exercitus præberent: & ipse cū cætera manu q̄ nō expectabatur aditum intrauit.

Authophrates p̄ses cū in p̄sidiā exercitū duceret: & angustias q̄sdā posside occuparet: simulata uexatiōe traiciēdi instituit reducere: quod cū posside credidissent: ille nocte ualidissimā manū ad eūdē locū occupādū præmisit: ac postero die totū traiecit exercitū.

Philippus macedonū rex: Græciā petēs cū thermopylas occupatas audiret: & ad eū legati ætholorū uenissent acturi de pace retentis eis ipse magis itineribus ad angustias pertendit: securisq; custodibus & legatorū reditus expectantibus inopinatus thermopylas traiecit.

Iphycrates dux Atheniensiu aduersus Anaxibiū Lacedæmoniorū in hellespōto circa abidon cū trāducēdū exercitū haberet: p̄ loca q̄ statidibus tenebant: alteq; aut̄ latus eius trāsitus absceſsi mōtes p̄merent: alteq; mare ablueret: aliquādiu moratus cū icēdisset frigidior solito dtes. & ob hoc ne mini suspectus delegit firmissimos quosq; q;bus oleo ac mero calefactis p̄cepit ut ipsam horā maris legerēt abruptiora tranarent: atq; ita custodes angustiarū inopinatus opp̄ssit a tergo.

Cn. Pōpeius: cū flumē trāsire p̄pter exercitū hostiu oppositū nō posset: assidue p̄ducere & reducere in castra instituit. deinde in eadē persuasione hoste p̄ducto ne ullam uiam ad p̄gressum Romanorū tenerent: repente impetu facto transitum rapuit.

Alexander Macedo: phibēte rege Indorū porro traici exercitū p̄ flumē hydaspē aduersus aquā assidue p̄currere iussit suos. & ubi eo more exercitatis assequutus est: q̄a porro aduersa ripa caueret p̄ supiorē p̄tē subito transmisit exercitū. Idēq; Indi fluminis trāsiectu phibeat ab hoste diuersis locis eq̄tes in flumie instituit immittere: & trāsitū minari: Cūq; expectatione barbaros teneret itentios: insulā paulo remotiorē primū exiguo: deinde maiore p̄sidio occupauit: atq; inde in ulteriorē ripam trāmisit: ad quā manū opprimendam cum uniuersi se hostes effudissent: ipse libero uado transgressus omnes copias cōiunxit.

Xenophon ulteriorē ripā Armeniis tenētibus duos iussit q̄ri aditus: &

cū a citeriore repulsus esset: trāsīit ad supius: inde quoq; phibitus hostiū occurſu repetiit uadū īferius: iussa q; ibidē militū parte subsistere: ex q; cū Armenii ad inferioris uadi turelā rediissent: p̄ supius trāsgredere: armenii credētes decursuros oēs: decepti sunt a remanētibus. li cū nullo resistēte uadū superassent: trāseuntū suoz fuerūt ppugnatores.

P. Claudius cōsul p̄rio bello punico: cū a rhegio Messanā traicere militē negret: custodiētibus fretū poenis sparsit rumorē q̄si bellū iniussu populi inceptum gerere non posset: classē in Italiam uersus se agere simulauit. digressus deinde poenis q; p̄fectiōi eius habuerāt fidē: circūactas naues appulit Siciliae.

Lacedaemōioz duces cū syracusas nauigare destinassent: & poenoz dispositā penitus classē timerēt: decem punicas naues quas captiuas habebant ueluti uictrices primas iusserūt agi a latere iunctis aut puppe religatis: aliis qua specie deceptis poenis transierūt.

Philippus cū angustias maris q; Cyaneae appellans transnauigare p̄pter Atheniēsū classē q; opportunitatē loci custodiebat nō posset: scripsit Antipatro Thraciā rebellare p̄sidiis: quae ibi reliquerat īterceptis: ut sequeretur ommissis oibus: quae epistolae ut interciperetur ab hoste curauit.

Atheniēses archana macedonū excepisse uisi: classē abduxerūt. Philippus nullo phibēte angustias freti liberauit. Idēq; q̄ Cherronesū q; Atheniēsū erat occupare phibere tenētibus trāsītū nō Bizatiū tātū: sed Rhodiōz quoq; & Chioz nauibus: cōciliauit aīos eoz: reddēdo naues q̄s ceperat q̄si sequestres futuros ordināda pacis iter se: atq; Byzatiōz: q; cā belli erant: tractaq; p̄ magnū tēpus postulatiōe cū magna industria subinde aliqd in cōditionibus retexeret classē. p̄ id tēpus praeprauit ea quae ī angustias freti in parato hoste subito euasit.

Thabias Atheniēsīs cū adīr portū Samioz obstāte nauale hostiū p̄sidio nō posset paucas de suis nauibus p̄ter portū missas iussit trāsire arbitratus q; ī statiōe erāt p̄secuturos. Hisq; p̄ hoc cōsiliū euocatis: nullo obstāte portū cū reliq; adeptus ē classe. De euadēdo ex locis difficillimis. Cap. v.

Vintus Sertorius in Hispania cū a tergo īstante hoste flumen traicere haberet: uallū in ripa eius in modū cauae lunae duxit & oneratū materiis icēdit: atq; ita exclusis hostibus: fluuiū libere transgressus est.

Similiter Pelopidas Thebanus bello Theſſalico trāsītū quae fuit. nāq; castris āpliorē locū supra ripā cōplexus uallū ceruolis & alio materiā genere cōstructū incēdit: Dūq; ignibus sūmouerent hostes: ipse fluuiū superauit. Quirus Lucretius Catulus cū a Cymbris pulsus: unā spē salutis haberet: si flumen liberaſſet: cuius ripā hostes tenebant in pximo monte copias ostendit: tanq; castra positurus: ac praecepit suis ne sarcinas

soluerent: aut onera deponerēt. ne quis ab ordinibus aut signis discederet & quo magis persuasiōem hostium cōfirmaret pauca tabernacula in conspectu erigi iussit: ignesq; fieri & quosdā uallum struere: quosdam in lignationē ut cōspicerētur exire. Quod Cymbri uere agi existimātes & ipsi castris delegerunt locū: dispersiq; ī proximis agros ad cōparēda ea quæ necessaria sunt māsuris occasionem dederunt Carulo nō solum flumen traiciendi: sed etiā castra eorum infestandi. Crœsus cū halim uado trāsire nō posset nec nauium aut pontis faciēdi copiā haberet fossam superiori parte post castra deductā a lueū fluminis a tergo exercitus sui reddidit. Cneus Pompeius Brundisii cū excedere Italia: & transferre bellum proposuisset instante a tergo Cæsare cōsensus classē quasdā obstruxit uias: alias parietibus intersepit: alias intercidit fossis: easq; subdibus erectis præclauas operuit cratibus humo aggesta quosdā aditus qui ad portū ferebāt tribibus transmisit: & in densum ordinē structis ingenti mole tutatus. Qui bus perpetratis ad speciē retinendæ urbis raros pro moenibus sagittarios reliquit: cæteras copias sine tumultu ad naues reduxit nauigātem cū mox sagittarii quanquā per itinera nota digressi paruis nauigijs cōsecuti sunt. Cn. duillius cōsul in portu syracusano quē temere intrauerat obiecta ad ingressum catena clausus: uniuersos in pupē rettulit milites: atq; ita resupina nauigia magna remigantiū ui cōcitauit. leuatæ præ sup̄ catenā pcesse runt: qua parte superata trāgressi cursu milites in proras cesserūt in quas uersum pondus decursum super catenā dedit nauibus. Lysander lecedæ mōius cū ī portu Atheniēsiū cū tota classe obsideret: obrutus hostiū nauibus ab ea parte qua faucibus angustissimis influit mare milites suos clā in littus egredi iussit: & subiectis rotis ad pximū naues portū munychiæ traiecit. Herculeius legatus fertorii cū in hispania inter duos montes abruptos longū & angustum inter ingressus paucas duceret cohortes: conperissetq; ingentem manum hostiū aduenire forsā trāsuersam inter mōtes pressit: uallumq; materia extructum incendit: atq; ita intercluso hoste euasit. C. Cæsar bello ciuili cū aduersus Afranium copias educeret: & recipiendi se sine periculo facultatē non haberet: sicut cōstiterat prima & secunda acie furtim a tergo ad opus applicata. xv. pedum fossam fecit: intra quā sub occa'u solis armati se milites receperūt. Pericles Atheniēsis a peloponensibus in eū locum compulsus: qui undiq; abruptis cinctus duos tātum exitus habebat. ab altera parte fossam ingentis latitudinis duxit uelut hostis excludēdi causa: ab altera militē agere cepit tanq̄ per eū erupturus. li qui obsidebant cū per fossam quā ipse fecerat exercitū piclis nō crederēt euasurū uniuersi a limite obstitērūt picles pōtibus quos pparauerat fossæ iniectis suos qua non resistebatur emisit. Lysimachus ex his unus in quos opes Alexandri transierūt: cum editum collem castris destinasset

imprudencia tamen suoz in inferiorē deductus: ueretur ex superiore hostium incursum: triplices fossas intra uallū obiecit. deinde sublimibus fossis circa oia tēoria ductis tota castra cōsudit & iter septo hostium aditu si mul humo & frōdibus quas fossis superiecerat facto in superiora euasit.

Cn. Fōteius Crassus in Hispania cū tribus milibus hominū p̄datum p̄fectus ad Hasdrubalē & ad primos tātū ordies relato cōsilio icipiēte nocte quo tpe minime expectabat per hostium stationes p̄rupit.

Lucius Furius exercitu p̄ducto in locum iniquū cū cōstituisset occulta re solitudinē suā ne reliq̄ trepidarēt paulatim īflectit iter: tanq̄ circuitu maiore hostē aggressurus: cōuersozq; agmine ignaz rei quæ agebat exercitum incolumē reduxit.

Publius Decius tribunus bello Sānitico Cornelio cosso consule iniquis locis dephēso ab hostibus suasit ut occupatū collem qui erat in p̄pinguo modicam manū mitteret seq; ducē iis q; mittebant obrulit: aduocatus in diuersam hostis dimisit cōsulē: Decimū autē cinxit: obsiditq; illas quanq̄ angustias. noctu irruptiōe facta: cum frustratus esset Decimus incolumis cum militibus consuli accessit.

Idem fecit sub Atrilio calatino cōsule is cuius uarie tradit̄ nomē: alii Laberium: nōnulli Quintū: plurimi Calpurniū fama uocitatū scripserunt. Hic cū dimissum exercitū in eam uallem uideret: cuius latera oia supiora hostis infederat: depoposcit & accepit trecētos milites quos adhortatus ut uirtute sua exercitū seruarēt in mediā uallem decurrir: & ad opprimēdos eos undiq; descendit hostis lōgoz & aspero p̄lialio petendos occasio nem cōsuli ad extrahēdum exercitum dedit.

Lucius Minutius consul in liguria dimisso exercitu in angustias: cum iā oibus aduersaref claudianæ cladis exēplo numidas auxiliares tam p̄pter ipsoz q; p̄pter equoz deformitatē despiciēdos iussit adēqtare faucibus quæ tenebātur. Primo intēti hostes ne lacefferent stationē obiecerūt de industria Numidæ ad augēdū sui cōtēptum labi equos: & p̄ ludibriū spectaculo esse affectauerūt ad nouitatē rei laxatis ordinibus barbari in spectaculum usq; resoluti sunt. Quod dum aiaduenterūt numidæ paulatim succedētes additis calcaribus p̄ intermissas hostiū statiōes eruperūt: quorum demum cum p̄ximos irruerunt agros necesse liguribus fuit auocari ad defendenda sua inclausozq; Romanos emittere.

Lucius Sylla bello sociali apud Eserniā inter angustias dephensus ad exercitum hostium cui Daillius p̄erat. colloquio petito de cōditionibus pacis agitabat sine effectu. hostem tamē p̄pter idutias negligentia resolutū aduertēs nocte p̄fectus relicto buccinatore: q; uigilias ad fidem remanentiū diuideret: & quarta uigilia cōmissa eum sequeret: incolumes suos cū oibus impedimentis tormentisq; in tuta p̄duxit.

Idem aduersus Archelaum præfectum Mythridatis in cappadoctia iniquitate locorum: & multitudine hostium pressus: fecit pacis mentionem: iterpositoque tempore etiam indutiarum & per hæc aduocata intentione aduersarium euasit.

Hædrubal frater Hæmibalidis cum saltum euadere non posset faucibus eius obsessus egit cum CL. Nerone receptoque dimissum, in Hispania excessuque cauilatos deinde conditiõibus dies aliquos extraxit quibus omnibus imisit per angustos tramites & ob id neglectos dimittere per partes exercitum ipse deinde cum reliquis expedit is facile effugit.

Spartacus fossam qua erat a Marco Crasso circumdatus: caesis captiuorum pecore quoque corpibus noctu repleuit: & supgressus est. Idem cum in Velbio obsessus a parte qua mons asperrimus erat: ideoque incustoditus ex uimine siluestri cathenas conseruit: quibus demissus: non solum euasit: uerum etiam ex alio latere gladio ita terruit ut aliquot cohortes gladiatoribus quattuor & septuaginta cesserint. Idem cum a Lucio Varino præcõsule præclusus esset: palis per modica iterualla fixis ante portam erecta cadauera adornata ueste atque armis alligauit: ut procul intuentibus stationis spes esset: ignibus per tota castra factis imagine uaria deluso hoste copias silentio noctis eduxit.

Brasidas dux Lacedæmoniorum: circa amphypolim ab Atheniensium multitudine numero impar dephensus claudendum se prestitit: ut per locum cornuæ ambitum extenuaret hostilem frequentiam: quaque rarissimi obstabant erupit.

Hyphecrates in Thracia cum depresso loco castra posuisset: explorasset autem ab hoste proximum tenerrimum collem: ex quo unus ad opprimendos ipsos descendus erat nocte paucis intra castra relictis impauit ut multos ignes faceret. eductoque exercitu & disposito circa latera predicta uiae passus est transire barbaros: locorumque iniquitate in qua ipse fuerat in illos conuersa parte exercitus terga eorum cecidit: parte castra fecit.

Darius ut falleret Scythas discessu canes atque asinos in castris reliquit: quos cum latrantes rudentesque hostis audiret: remanere Darium credidit. Eundem errorem obiecturi nostris ligures per diuersa loca bubalos laqueis ad arbores alligauerunt quod deducti frequentiore mugitu speciem remanentium præbebat hostium.

Hanno ab hostibus clausis locum eruptioni maxime aptum aggestis leuibus materiis incendit: tum hoste ad certus exitus custodiendos aduocato milites per ipsam flammam eduxit admonitos ora scutis crura ueste contegere.

Hannibal ut iniquitatem locorum & inopiam instante Fabio Maximo effugeret noctu boues quibus cornua fasciculis alligauerat farmentorum subiecto igne dimisit. cumque ipso motu adolescente flamma turbaretur

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

concurrere montes in quibus
concurrere montes in quibus

pecus: magna discursatione montes in quos actum erant collustrant Romani: qui ad specularandum concurrerant primo prodigium opinari sunt. Deinde cum cuncta Fabio renunciaissent: ille de insidiarum metu suos castris continuit: barbari obistente nullo profecti sunt.

De insidiis in itinere factis Cap. vi.

Fulvius nobilior eum ex samnio in lucanos exercitum educe-
ret: & cognouisset a perfugis hostes nouissimum agmen eius
aggressuros fortissimam legionem primo ire: ultimo sequi ius-
sit impedimenta ita facto cum pro occasione amplexi hostes
diripere sarcinas ceperunt: Fulvius legionem de qua suprad-
ictum est: quinque cohortes in dextram viae partem direxit: quinque ad sini-
stram: atque ita praedationi intentos hostes explicato per utraque latera mili-
te clausit: ceciditque.

Idem hostibus tergum eius in itinere praementibus dum flumine inter-
ueniente non ita magno ut transitum prohiberet moraretur: tamen rapi-
ditate alteram legionem in occulto citra flumen collocavit: ut hostes pau-
citate contempta audacius sequeretur. quae ubi factum est legio quae ob hoc
disposita erat de insidiis hostem aggressa vastavit.

Hyphicrates in Thraciam: cum propter conditionem locorum longum
agmen deduceret: & nunciatum esset ei hostes summum id aggressuros co-
hortes in utraque latera secedere: & consistere iussit: caeteros suffugere: & iter
maturare transeunte autem toto agmine lectissimos quosque retinuit: &
ita passim circa praedam occupatos hostes iam etiam fatigatos ipse requie-
tis & ordinatis suis aggressus fudit: exiitque praeda.

Boii in silua litana qua transiturus erat poster exercitus succiderant: ar-
bores ita ut ex parte exigua substetata starent: donec impellerentur deli-
tuerunt: deinde ad extremas ipsi ubi ingresso siluam hoste proximas ulte-
riores impulerunt eo modo in propagata pariter supra romanos ruina ma-
gnam manum eliserunt.

Quemadmodum ea quibus deficiamus uideantur non deesse ut usus
earum expleatur. Cap. vii.

Vcius Cecilius Metellus: quae usus nauium quibus elephantes
transportaret: deficiebat: uinxit dolia: constravitque tabulamen-
tis: ac super ea positos persiculum fretum transmisit.

Hannibal cum praeter alti fluminis transitum elephantes non posset
pellere: neque nauium: ac materiae quibus rates continerent copiam
haberet: iussit ferocissimum elephantum sub aure uulnerari: & eum quae uulnerasset
transnato statim flumine praecurrere elephantus exasperatus ad persequendum

doloris sui autorē trāsnauit annē: & reliqs idē audēdi dedit exēplum.

Carthaginēsiū duces istructuri classem: quā sparto deficiebāt: crinibus tō
sage mulierē. ad funes efficiēdos usi sūt. Idē Massiliēses & Rhodii fecerūt.

M. Antonius a mutinā p̄fugus cortices pro scutis militibus suis dedit.

Spartaco copiisq; eius scuta ex uimine fuerūt: quæ coriis tegebant.

Non alienus ut arbitror hic locus est tee redi factū Alexandri macedo-
nis illud nobile qui p̄ deserta Africa itinera grauissima siti cū exercitu af-
fectus. oblatā sibi a milite in galea aquā spectantibus uniuersis effudit. uti
lior exemplo tempantia q̄ si cōicare uoluisset.

De distinguendis hostibus. Cap. viii.

Oriolanus cum ignominia dānationis suæ bello olisceretur
populationē patriciorū agrorū inhibuit de uitis uastatisq; ple-
beiō: ut discordiam moueret: qua consensus Romanorum
distingueret.

Hānibal Fabiū cui neq; uirtute neq; arte belandi par erat:
ut ifamiā distingeret: agris eius abstinuit: ceteros populatus cōtra ille ne
suspecta ciuibus fides eēt: magnitudie ai effecit publicatis possessiōib⁹ suis

Fabius Max. quinto cōsul: cū Gallogū umbrogū: Etruscogū Sānitium ad
uersus populū Romanū exercitus cōsissent: cōtra quos & ipse trans apen-
nium munire castra conuiebat: scripsit Fuluiō & posthumio: q̄ in p̄sidio
urbi erant: ut copias ad Sānium moueret: q̄bus assēcutis ad sua defenden-
da Hetrusci Vmbriq; descēderunt relictos Sānites Gallosq; Fabius & col
lega Decius aggressi uicerunt.

Marcus curius aduersus Sabinos q̄ ingenti exercitu conscripto relictis
finibus suis nostros occupauerāt occultis itineribus manū milit quæ de-
solatos agros eorū uicosq; p̄ diuersa incendit. Sabini ad arcendā domesticā
uastitatem recesserūt. Curio contigit & uacuos p̄stare hostium fines & ex
exercitum sine p̄lio auertere sparsimq; cedere.

T. Didius paucitate suorū diffidens cū in aduētū eorū legionū quas expe-
ctabat trahere bellū & occurrere eis hostē cōpisset. cōcō de aduocata apta-
ri iussit milites ad pugnā: ac de industria negligētius custodiri captiuos:
ex q̄bus pauci q̄ perfugerūt nūciauerunt suis pugnā iminere. At illi ne su-
spitione p̄lii deducerent uires omiserūt occurrere eis q̄bus insidiabant le-
giones tutissime nullo excipiente ad Didium perueniunt.

Bello punico q̄dā ciuitates quæ a Romanis deficere ad Pœnos destina-
uerāt: cū obsides dedisset quos recipere anteq̄ deficerēt studēbāt: simulaue-
rūt seditionē iter finitimos ortā quā romanorū legi dirimere deberent
missos quæ eos uelut contraria p̄ gnora retinuerunt nec ante reddiderūt
q̄ ipsi recuperarent suos.

Legati romanorū cū misisset ad Antiochū regē: q̄ secū Hānibalē uictis

Strategematum

quodlibet eius aduersus
regem efferunt is regi fieret
et non poterat caliditate & per
tulerunt aduersus luguram
et in sui regē procedent
sibi illis est & aduersus thra-
cia in tradi sibi uolebat. plu-
rimo epulorū eius ad regios
populorū consiliis amice
prospu quēdā aquatorē cū
esset cōtra uexationē suorū
iūta cōclamare milites &
hōnū iussit cōtinuare: quo
p̄ter. Scipio Africanus
illū ueritum terminum dim-
p̄p̄olanogū Tyrannus cū
tū ad eū oppugnādū caste-
rorū adueniēti hosti de-
uicē capta castella p̄sidio
eā p̄uicacitē pene par nu-
meros p̄uicisset. Agelli-
mā Cantā se petere simulauit
tūta p̄uolentē pognatū
tūta Typhethe ipse lydi-
tūta qui illic ageb̄ int pecu-
tūta multum compescenda
tūta Mambius cōsal cū cōp-
tūta cōpanie ut iugularis
tūta ip̄sū eodē loco hy-
tūta cōpani p̄culo libera-
tūta Lucius Scylla cū legiōes
tūta uicacitē lenitate efficit.
tūta ad arma uocantū clamorē
tūta aduersus hostem consen-
tūta uicacitē ab exercitu M-
tūta uicacitē noceret mistos ex-
tūta tūta q̄ nō legere
tūta uicacitē illi quibus
tūta uicacitē uicacitē ne illi
tūta uicacitē legationis seditionē

ia carthagin. hēbat: cōsiliūq; eius aduersus Ro. instruebat crebris cum Hānibale colloquiis effecerūt: ut is regi fieret suspectus: cui gratissimus alioquin erat & utilis propter caliditatē & peritiam bellandi.

Quintus Metellus aduersus Iugurtam bellum gerens missos ad se legatos eius corrupit ut sibi regē proderent: cum etiam alii uenissent idē fecit.

Eodē cōsilio usus est & aduersus thracios. Sed de captiuitate Iugurtæ res parū p̄cessit. uirū. n. tradi sibi uolebat. plurimū tamē cōsecutus ē. Nā cū in terceptæ fuissent epistolæ eius ad regios amicos scriptæ: in omnes eos rex animaduertit: spoliatusq; consiliis amicos postea parare non potuit.

Cæsar per exceptū quēdā aquatorē cū cōpisset afraniū petreiūq; castra noctu moturos: ut citra uexationē suoz hostilia ipediret cōsilia in initio statim noctis uasa proclamare milites & p̄ter aduersarioz castra agi mulos cū fremitu & sonū iussit cōtinuare: quos retētos uolebat arbitrari castra Cæsarem mouere. Scipio Africanus ad excipienda auxilia cum cōmeatiibus Hannibali uetitum terminum dimisit ipse subuenturus.

Dionysius syracusanoz Tyrannus cū afri ingenti multitudine transiuri eēt in Sicilia ad eū oppugnādū castella pluribus locis munivit: custodiibusq; p̄cepit ut eadē adueniēti hosti dederēt: dimissiq; syracusas occulte rediret aīris necesse capta castella p̄sidio ibi tenerēt quos Diōysius redactos ad quā uoluerat paucitatē pene par numero aggressus uicit: cū suos cōtra xisset: & aduersarios sparsisset. Agefilaus lacedæmonius cū inferret bellū Tyfapherne Cariā se petete simulauit: quasi aptius locis mōtosis aduersus hostē equitatu p̄xualentē pugnaturus: p̄ hanc consilii ostensionē aduocato in Cariam Tyfapherne ipse lydiam ubi caput hostium regni erat irrupit: oppressisq; qui illic agebant pecunia regia potitus est.

De seditione militum compescenda.

Cap. ix.

Vluis Manlius cōsul cū cōperisset q; cōiurassent milites in hibernis cāpaniæ ut iugulatis hospitibus ipsi res eoz inuaderēt rumore sparsit eodē loco hibernaturos: atq; ita cōiuratoz cōsilio cāpaniā piculo liberauit: & ex occasiōe nocentes puniuit.

Lucius Scylla cū legiōes ciuiū Romanoz p̄nitiosa seditione furerēt cōsilio restituit sanitatē efferratis. Prope enim annuntiarum iussit hostem adesse: & ad arma uocantiū clamorem tolli signa canere discussa seditione est uniuersis aduersus hostem consentientibus.

Cneus Pōpeius trucidato ab exercitu Mediolani senatu ne tumultū moueret si solos euocasset nocētes mixtos eis q; extra delictū erāt: uēire iussit ita & noxii minore aī metu qā nō segregati. Ideoq; nō ex cā culpæ uidebatur accersiti comparuerunt: & illi quibus integra erat conscientia custodiendis quoq; nocētibus accederunt: ne illorum fuga inquinarentur.

Cæsar cū quādā legiones eius seditionē mouissent adeo ut in perniciē

quoque ductus uiderentur cōsurrecturæ dissimulato metu pcessit ad milites: postulatibusque missionē ultro minaci uultu dedit exauctoratos pnia coegit facillacere impatori obsequētioresque in reliquū operas edere.

Quēadmodū intēpestiua postulatio pugnae inhibeatur. Cap. x.

Virtus Sertorius quod experimēto didicerat iparē se uniuerso romanorū exercitui: ut barbaros quoque incōsulte pugna ex pscētes doceret: adductis in cōspectu duobus eqs altero pua lido: altero admodū exili: duos admouit iuuenes: similiter affectos robustū & gracilem: ac robustiori impauit equo exili uniuersam caudā abrūpere. Gracili autē ualētiorē per singula uellere: cūque gracilis fecisset quod impatū erat ualidissimus cū in infirmi equi cauda sine effectu luctaret. Iam inquit Sertorius Romanorū cohortiū per hoc uobis exemplū ostēdi milites insupabiles sunt: uniuersas aggredientibus eandē lacera bit: & carpet que per pres attētauit. Idē cū uideret suos pugnae signū incōsulte flagitantes crederetque rupturos imperiū nisi cōgrederentur permisit turmae equitū ad laceffendos hostes ire: laboratīque submitit alias: & sic recepit oēs: utrisque & sine noxa ostēdit quod exitus flagitanti pugna mansisset obsequētissimis inde eis usus est. Agesilaus lacedaemonius cū aduersus thebanos castra sup ripā posuisset: multoque maiore hostiū manū eē intelligeret: & ideo suos arcere a cupiditate decernēdi uellet dixit res pōso domini se ex collibus pugnare iussū. & ita exiguo pōsidio ad ripā posito accessit in colles. Quod thebani pro metu interpretati trāsierūt flumine: & cū facile depulissent pōsidium ceteros insecuti auidius iniquitate locorū a paucioribus uicti sunt. Scorio dux dacorū cū sciret dissociatū armis ciuilibus populū Ro. neque tamē tentādū arbitraret: quia externo bello posset cōcordia in ciues coalescere duos canes in cōspectu populariū cōmisit hisque acerrime inter ipsos pugnantibus lupū ostēdit: quē p̄tinus canes omissa inter se ira aggressi sūt. Quo exemplo p̄hibuit barbaros ab ipetu romanis pro futuro.

Quēadmodū exercitus sit incitandus ad praelium. Cap. xi.

Labius & Caius Manilius cōsules aduersū heroscos ppter seditionē detractate p̄liū exercitui ultro simulauit cūctationē: donec milites p̄bris hostiū coacti pugna deposcerēt: iurarētque se ex ea uictores redituros. Fuluius nobilior cum aduersus sanitiū numerosū exercitū & successibus tumidū paruis copiis necesse h̄ret decertare: simulauit unā legionē hostiū a se corruptā ad p̄ditōem: impauitque ad eius rei fidē tribunis & primis ordinibus & cēturionibus quātū quisque pecuniae aut auri argēti que h̄ret cōferre: ut resp̄ntari metes p̄ditoribus posset: se autē iis qui attulissent pollicitus est cōsumata uictoria ampla insup p̄mia datū: quae sua p̄ualio Romanis alacritatē attulit & fiducia: inde etiam praecleara uictoria cōmissio statim bello pacta est.

Caesar aduersus germanos & Ariouistū pugnaturus confulis suoz animis pro cōcione dixit nullius se eo die opera nisi decimæ legionis usurum Quo cōsecutus est ut decimā tanq̄ præcipue fortitudinis testimonio cogeret: & cæteros puderet; ne penes alios gloria uirtutis esset.

Q. Fabius qui egregie sciebat & Romanos eius eē libertatis quæ contumelia exasperaret. & a penis nihil iustū aut moderatū expectabat: misit legatos carthaginē de cōditionibus pacis: quas cū illi iniquitatis insolētiæ plenas rettulissent exercitus Romanoz ad pugnandum concitatus est.

Agefilaus lacedæmoniōz dux cū prope ab Orcomeno socia ciuitate castra hñret: cōperissetq; plærosq; ex militibus p̄tiosissima regē deponere itra munimēta: p̄cepit oppidanis ne q̄s exercitū suū prinēs recipet: quo ardentius dimicaret miles qui sciret sibi pro omnibus suis pugnandum.

Epaminundas dux thebanoz aduersus lacedæmonios dimicaturus: ut nō solū uiribus milites sui: uerū ēt affectibus adiuuarent p̄nūtiavit in concione destinatū lacedæmoniiis si uictoria potirent oēs uirilis sexus interficere: uxoribus aut eorum & liberis in seruitutē adductis thebas diruere.

Qua cōcione cōcitati primo ipetu thebani lacedæmonios expugnauerūt Eutidas dux lacedæmoniōz pugnaturus eodē die qua classem uicerat socit quīs ignarus actæ rei uulgauit nuntiatū sibi uictoriā partiū quo constantiōres ad pugnā milites haberet.

Iulius Posthumius p̄lio quo cū latinis cōfluxit oblata specie duoz ī eq̄s iuuenū aios suoz erexit pollucē adesse dicēs: ac sic p̄lium restituit.

Archidamus lacedæmōiūs aduersus archadas bellū gerēs: arma ī castris statuit: & circa ea duci equos noctu ipauit clā. Quoz uestigia mane tanq̄ castror & pollux perq̄tassent ostēdēs ad futuros eodē ipsis p̄liatibus p̄uasit.

Pericles dux atheniēsiū initurus p̄liū cū aiaduertisset lucū ex quo utraq; acies cōspici poterat dēsissimæ opacitatis uastū: aliogn & diti p̄ri sacz igētis illic staturæ hoīem altissimis cothurnis & ueste purpurea coma uenerabile in curru cādidoz equozq; sublimē cōstituit: q̄ dato signo pugnz p̄ueheret: & uoce Periclē appellans cohortaret eum: diceretq; deos Atheniēsiū adesse: quo pene primo cōiectu reli hostes terga dederunt.

Lucius Sylla quo paratiōre militem ad pugnandū hñret p̄dici sibi a diis futura simulauit. Postremo etiā in cōspectu exercitus prius q̄ in aciem descenderet: & signū modicæ amplitudinis quod delphis sustulerat orabat: petebatq; ut promissam uictoriam maturaret.

Caius Marius quandā magam ex Scythia habuit a qua se dimicationū euentus p̄dici se simulabat.

Q. Sertorius cū barbaro & rōnis indocili milite uteret ceruā cādida insignis formæ p̄ lusitaniam ducebat: & ab ea quæ agenda aut uitāda eēnt p̄noiscere se asseuerabat: ut barbari ad oīa tanq̄ diuinitus impata obediret

Hoc genere strategematicon nō tantū ea parte utendū est: qua imperitos existimabimus esse apud quos his uteremur. Sed multo magis ea q̄ talia erunt excogitabuntur ut ab his monstrata credant.

Alexander Macedo sacrificaturus in scripsit medicamento aruspici manum: quam ille extis erat suppositurus: litteræ significabant uictoriā Alexandro dari: quas cum iecur calidum rapuisset: & a rege militi esset ostensum: auxit animum tanq̄ deo spondente uictoriam.

Idem fecit indas aruspex prælium Eumene cum gallis cōmissuro.

Epaminundas thebanus aduersus lacedæmonios fiducia suoz religioe adiuuandā ratus arma quæ ornamento affixa in templis erant nocte subtraxit: persuasitq; militibus deos ite suū sequi ut pliantibus ipsis adessent.

Agésilauus Lacedæmonius cum quosdā perlagæ cepisset: quoz habitus multum terroris præfert quotiens ueste tegitur: nudatos militibus suis ut alba corpora & umbratica contemneret ostendit.

Gelo Syracusanoz Tyrannus bello aduersus poenos suscepto cum multos cepisset: infirmissimum quēq; præcipue ex auxiliatoribus qui nigerrimi erāt: nudatū in cōspectu suoz pduxit ut persuaderet cōtemnēdos.

Cyrus rex perlagæ ut concitaret animos populariū tota die in excidēda quadā silua eos fatigauit: deinde post triduum præstitit eis liberalissimas epulas: & interrogauit utro magis gauderent. Cumq; ei præsentia probassent: atq; per hoc inquit ad illa perueniendum est. Nam liberi beatiq; esse nisi medos uiceritis nō potestis: atq; ita eos ad cupiditatē plii cōcitauit.

Lucius Sylla q̄ aduersus Archelaum præfectum Mythridatis apud pyrea pigrioribus ad prælium militibus utebatur: opere eos fatigando compulit ad poscendum ultro pugnaz signum.

Fabius Maximus ueritus ne qua fiducia nauium ad quas refugium erat minus constanter pugnaret exercitus incendi eas prius q̄ in iret pliu iussit.

De dissoluēdo metu quo milites ex aduersis oibus cōciderūt. Cap. xi.

SCipio ex Italia & Africā transportādo exercitū cum egrediens nauē prolapsus eēt: & ob hoc attonitos milites cerneret: id qd̄ trepidationem afferebat constantia & magnitudine animi in hortationem conuertit: & ludite inquit milites Africā oppōssi. Cæsar cū forte conscendens nauem lapsus esset: teneo te terra mater inquit: qua interpretatione effecit ut reperiturus illas quibus proficisceretur terras uideretur.

T. Sempronius gracchus consul acie aduersus picētes directa cū subitus terræ motus utraq; partes cōfudisset: exhortatōe cōfortauit suos: & ipulit ut cōsternatū supstitōe hostē inuaderet: adhortatosq; uicit.

Sertorius cū eqtū scuta ex trifecus equorūq; pectora cruenta subito prodigio apparuissent: uictoriā portē di interpretatus est: quonia ille partes

Strategematicon
 Epaminondas
 Agésilauus
 Gelo
 Cyrus
 Lucius Sylla
 Fabius Maximus
 De dissoluēdo metu
 Cap. xi.
 Cipio
 Cæsar
 T. Sempronius
 Sertorius

Stratagematum Liber Secundus.

hostili solerent cruore respergi. Epaminūdas Thebanus cōtristatis militibus q̄ ex hasta eius ornamentū infulæ more depēdens uentus ablatum ī sepulchꝛe lacedæmonii cuiusdā depulerat. Nolite inquit milites trepidare lacedæmoniis significat interitus sepulturæ enim funeribus ornantur.

Idē cū fax de cœlo nocte delapsa eos q̄ aduerterūt terruisset lumē inq̄ hoc numina ostendūt. Idem in stante aduersus Lacedæmonios pugna cum sedile in quo resederat succubuisset: & id uulgo pro tristi excipētur ngnificatōe cōfusi milites interpretarentur. imo inquit uetamur sedere.

Lucius Sulpitius Gallus defectū lunæ imminente ne pro ostento exciperent milites pdixit futurum additis rationibus causisq̄ defectionis.

Agathocles Syracusanus aduersus Pœnos simili eiusdē sideris diminutōe q̄ sub die pugnæ: ut pdigio milites sui cōsternati erāt rōe q̄ id acciderat exposita docuit q̄cqd̄ illud foret: ad regē nām nō ad ip̄os p̄positū prinēf.

Pericles cū in castra eius fulmen decidisset terruissetq̄ milites aduocata concione lapidibus in cōspectu oīum collisis ignem excussit: sedauit turbationē cū docuisset similiter nubium nubium attritu excuti fulmen.

Tymotheus atheniēsis classe dimicaturus aduersus corcyræos gubernatori suo q̄ pficiscēti iā classi signū receptui cœpat dare: quia ex remigibus quēdā strenuatē audierat: miraris igt̄ ex tot militibus unū p̄fixisse.

Chabris atheniēsis classe dimicaturus excusso ante nauē ipsius fulmine exterritis per tale pdigiū militibus nūc inq̄ potissimū inēuda pugna ē cū deoz̄ maximus Iuppiter adesse numen suū classi nostræ ostendit.

Sexti Iulii Frontini Stratagematum; Liber Secundus.

Ispositis primo libro exēplis istructuris ut mea fert opinio ducem in his quæ ante cōmissum prælium agenda sūt. De inceps reddamus pertinentia ad ea quæ in ip̄o prælio agi solent: deinde quæ post prælium: & eorum quæ ad præliū pertinent. Species sunt.

De tempore ad pugnam eligendo.

Cap. i.

De loco ad pugnam eligendo.

Cap. ii.

De acie ordinanda.

Cap. iii.

De acie hostium turbanda

Cap. iiii.

De insidiis.

Cap. v.

De emittēdo hoste ne clausus præliū ex despatione reintegret.

Cap. vi.

De dissimulandis aduersis.

Cap. vii.

De restituenda per constantiam acie.

Cap. viii.

Quæ post prælium agenda sunt si res prospere cesserint & de confirmandis reliquiis belli.

Cap. ix.

m

Si res durius cesserit de aduersis emendandis.

De dubiorum animis in fide retinendis.

Quæ faciendæ sunt pro castris si satis fiducia in presentibus copiis non habemus.

De effugiendo.

Cap. xi

Cap. xi

Cap. xii

Cap. xiii

De tempore ad pugnam eligendo.

Cap. i

Cipio in Hispania cum cõperisset Hasdrubalẽ Pœnoꝝ ducẽ ieiuno exercitu mane p̄cessisse in aciẽ cõtinuã in horam septimam suos: quibus præceperat ut quiesceret: & cibum caperet. Cũq; hostes inedia siti mora sub armis fatigati repetere castra cepissent: subito copias eduxit: & cõmissõ prælio uicit.

Metellus Pius in Hispania aduersus Herculeũ cum ille in oriente prinus die instructã aciẽ uallo eius admouisset: seruidissimo tũc tpe anni in castra suos cõtinuit in horã diei sextã: atq; ita fatigatos æstu facile integris & recentibus suoz uicit uiribus. Idem iunctis cum Põpeio castris aduersus Sertoriũ in Hispania cum sæpe instruxisset aciẽ hoste qui imparẽ se duobus credebat pugna detractate: quodã deinde tpe cum aiaduertisset Sertoria nos depolcẽtes pugna humerosq; exerẽtes & læceas uibrãtes: existimauit ardori cedendũ in tpe: recepitq; exercitũ: & Põpeio idẽ faciendi auctor fuit.

Posthumius cõsul in Sicilia cum castra eius a Punicis triũ miliũ passuũ spatio distaret: & dictatores carthaginensiuũ quotidie ante ipsa munimẽta Romanoz dirigeret aciẽ exigua manu leuibus assidue præliis pro uallo resistebat. Quã cõsuetudinẽ cõtẽnente iã pœno reliqs oibus intra uallũ pparatis ex moꝝ pristio cum paucis sustinuit in cursũ aduersarioꝝ ac solito diu rius deriuit. qbus fatigatis post sextã horã et se recipiẽtibus & cum inedia quoz laboraret p̄recẽtes suos hostẽ quẽ p̄dcã p̄fligauerat in cõmoda fugauit.

Hyphicrates Atheniẽ. q̄a explorauerat eodẽ assidue tpe hostes cibũ capematurius uesci suos iussit: & eduxit in aciẽ: aggressusq; hostẽ ita detinuit: ut ei nec cõfligendi nec abeundi daret facultatẽ. Inclinato deinde iam die reduxit suos: & nihilominus in armis retinuit: fatigati hostes non statõẽ magis q̄ inedia: statim ad corporis curã & cibũ capiendũ festinauerũt. Hyphicrates rursus eduxit: & incõpositi hostis aggressus est castra.

Idẽ cum aduersus lacedæmonios pluribus diebus cõminus h̄ret: & utraq; pars certis t̄pibus assidue pabulatũ lignatũq; pcederet: quodã die militũ habitu seruos lixasq; dimisit ad munera milites retinuit: & cum hostes dispersi essent ad similia munera expugnauit castra eorum inermesq; cum fasciculis passim ad tumulatũ recurrentes facile aut cecidit aut cepit.

Virginus cõsul in uolsis cum præcurrere hostes effusos ex lõginquo uidisset quiescere suos ac defixa teneri pila iussit: tunc anhelatẽ integris

uiribus exercitus sui aggressus auertit.

Fabius Maximus nō ignarus Gallos & Sannites priō īpetu p̄ualere suo rū aut infatigabiles spūs inter moras decertādi ēt incalescere ipauit militibus ut cōtēti essent priō cōgressu sustinere: ut hostē mora fatigarēt qđ ut successit amoto ēt subsidio suis ī priā acie uniuersis uiribus opp̄ssū fudit hostem.

Philippus ad cheroniā memor sibi eē militē lōgo usu duratū atheniēsibus sacrē qđē sed inexercitatū: & īpetu tātū uiolētū ex industria traxit p̄liū mōq; lāguētibus iā atheniēsibus cōcitatis intulit signa & ipsos cecidit.

Lacedæmonij certiores ab explorātibus facti messentos in eam exarsisse rabiē ut præliū cum cōiugibus ac liberis descenderēt: pugnā destulerūt.

C. Cæsar bello ciuili cū exercitū Aphranii & Petrei circūuallatū siti angere: iisq; ob hoc exaspatus īterfectis oībus īpedimētis ad pugnā descēdit. Continuit suos arbitratu alienum dimicationi tempus: quod aduersarios ira & desperatio incenderat.

Cneus Pōpeius fugiētē Mythridatē cupiēs ad p̄liū cōpellere elegit tps ad dimicationē nocturnū: ut aduēti se opponeret: atq; ita p̄paratus subitā hostibus necessitatē decertādi iniecit. Præterea sic cōstituit aciē ut p̄toricū qđē oculos p̄strigeret aduersa luna suis aut illustrē & cō picuū p̄beret hostem.

Iugurthā aut cōstat memorē uirtutis romanorū sp̄ inclinato die cōmitere p̄lia solitū: ut si fugarent sui opportunā noctē hērent ad delitescendū.

Lucullus aduersus Mythridatē & Tygranē in armeniā maiore apud tygranocertā cū ipse nō āplius. xy. milia armatorū hēret: hostis uero innumera bilē multitudinē: eoq; ipso īhabile: usus hoc eius icōmodo nōdū ordinatā hostiū aciē iuasi atq; ita p̄tinus dissipauit: ut ipi qđē reges abiectis insignibus fugerent.

Claudius Tyberius Nero aduersus p̄nōnios cū barbari in aciē oriente statim die p̄cessissent: cōtinuit suos: passusq; est hostē nebula & imbribus q forte eo die crebri erāt uerberari. Ac demū ut fessū stādo & pluuia nō solū aio sed lassitudine deficere aiaduertit: signo dato adortos supauit.

Cæsar in Gallia qa compererat Ariouisto germanorū regi institutum & quasi legem esse militibus nō pugnandi decrescēte luna tū porissimū acie cōmissa impeditos religione hostes uicit. Diuus Augustus Vespasianus tudæos saturni die quo eis nefas ē qcq; serie rei agere adortos superauit.

Alex. lacedæmōius aduersus Atheniēs apud Egeopotaneos īstituit cetero tpe infestari naues atheniēsīū deinde reuocare classem: qua re in cōsuetudinē ducta cū Atheniēs post digressum eius ad cōtrahendas copias dispergerent extēdit ex cōsuetudie classem: & recepit cū hostiū maxima pte ex more delapsa adortus reliquos occidit: & uniuersas naues cepit.

De loco ad pugnam eligendo.

Cap. ii.

Arcus Curius quia phaláge regis Pyrrhi explicite resisti nō pos-
 m se animaduvertebat dedit operam ut in angustiis confingeret:
 ubi cōfercta sibi ipsi esset impedimento.

Cneus Pōpeius in rappadocia elegit locū in castris editū: unde
 adiunāte p̄liuō ipetū militū facile ip̄o discursu Mythridatē supauit.

Cæsar aduersus Pharnacem Mythridatis filium dimicaturus: in colle in-
 struxit aciem: quæ res expeditā ei fecit uictoriam. Nam pila ex edito in sub-
 euntes barbaros emissa protinus eos auerterunt.

Lucullus aduersus Mythridatē & Tygranē in armenia maiore apud Ty-
 granocertā dimicaturus collis pximi planū uerticē raptim cū copiāq; pte
 adeptus ī subiectos hostes decurrit: & eq̄tatū eorū a latere iuasit: auerſūq;
 & eorū dē pte pedites p̄turbatōe insequutus clarissimam uictoriā rettulit.

Ventidius aduersus Parthos nō ante militē eduxit: q̄ illi q̄ngētis nō am-
 plius passibus abessent: atq; ita procurſione subita adeo se admouit: ut sa-
 gittas quibus ex lōginquo usus est: eminus applicitus eluderet: quo cōsilio
 q̄ quādā fiducia etiā sp̄m ostentauerat celeriter barbaros debellauit.

Annibal apud muniftrōnem contra Marcellum pugnaturus cauas &
 præruptas uias abiicit a latere: ipsaq; loci natura pro munimentis usus cla-
 rissimum ducem uicit. Idem apud cannas cum comperisset Volturnum
 annem ultra reliquorum naturam fluminum ingentes auras mane perfla-
 re: quæ arenarum & pulueris uertices agerent: sic direxit aciem: ut tota uis
 a tergo suis Romanis in ora & oculos incideret: quibus incōmodis mire
 hosti aduersantibus illam memorabilem adeptus est uictoriam.

Marius aduersus Cymbros ac Theutonos cōstituta die pugnaturus fir-
 matū cibo militem ante castra collocauit: ut per aliquantulum spacii quo
 aduersarii dirimebantur exercitus hostium potius labore itineris profliga-
 retur fatigationi eorum. deinde incommodum aliud obiecit. Ita ordinata
 suorum acie ut aduerso sole & uento & puluere barbarorum occuparetur
 exercitus.

Cleomenes Lacedæmonius aduersus Hyppiū Atheniensem qui equi-
 tatu præualebat: planiciem in qua dimicaturus erat arboribus prostratis
 impediuit: & inuiam equiti fecit.

Iberi in Africa ingenti hostium multitudine excepti: timentesq; ne cir-
 cuerentur implicuerunt se flumini: quod altis in ea regione ripis proflue-
 bat: qui ita a tergo amne defensi: & subinde cum uirtute præstarent incur-
 sando in proximos omnem hostium exercitum prostrauerunt.

Xantippus Lacedæmonius sola loci cōmutatione fortunam punici bel-
 li cōuertit. nā cū desperatibus iam carthaginensibus mercede sollicitatus
 aiaduertisset afros qdē q̄ eq̄tatu & elephātis p̄stabāt colles sectaria Ro. at

Scipio in peditibus erat capite
 in alijs ordinibus Rom
 in exercitu facti in illi die
 in Thebanos adu
 in decurre equibus in
 in p̄turbatōe eius certat
 in quo de curius in aduer
 in castris
 in tereci cōtra in om
 in quæ angustia nō
 in admittit: eaq; rō
 in uirtute aut p̄sta
 in p̄torem Eph
 in
 in Atheniensium
 in nauū in angust
 in solertia efficit ut
 in p̄tione mil
 in duriorēq; rem
 in Quæ rōne efficit ut e
 in in ita uide custodiæ
 in durioris uigilia marc
 in horum multitudine qua
 in uenienda. Cap. iiii.
 in Scipio in Hispani
 in cum aiaduertisset
 in Hispani cōstituo
 in negotiū ageret. In fini
 in animi cōtationis: red
 in milibus extru
 in alijs: Hispanos
 in cōspicit.
 in rex aduersus
 in dicit de toto ex
 in caru collocatis sim
 in p̄tinent.
 in cōspicit Perlag
 in hinc simili rōe
 in p̄tenti dextro co
 in p̄tenti ut ad prin

quoque robur in peditibus erat capestria teneri penos in plana deduxit: ubi p elephates dissipatis ordinibus Romanorum sparfos milites pnumidas psecutus eorum exercitum fudit in illa diem terra marique uictorem.

Epaminondas dux Thebanorum aduersus lacedaemonios directurus aciem pro fronte eius decurrere equibus iussis cum ingentem puluerem oculis hostium obiecit: expectationemque eius certaminis prehendisset circumducto pedite ab ea parte ex qua decursus in aduersam hostium aciem ferebat inopinatum terga adortus cecidit.

Lacedaemonii treceti contra innumerabilem multitudinem Persarum Termopilas occupauerunt: quaque angustiae non amplius quam parem numerum eminus pugnatum poterat admittere: eaque ratione quantum ad congressus facultatem aequati numero barbarorum uirtute autem praestantes magnam eorum occiderunt partem: nec superati forent nisi per perditorem Ephylatem trachinium circumductus hostis a tergo eos oppressisset.

Themistocles dux Atheniensium: cum uideret utilissimum Graeciae aduersus multitudinem Xerxis nauium in angustiis Salaminis decernere: idque persuadere ciuibus non posset: solertia effecit ut a Barbaris ad utilitates suas Graeci compellerentur. Simulata namque perditione misit ad Xerxem qui iudicaret populares suos de fuga cogitare: difficilioremque rem ei futuram si singulas ciuitates obsidione aggredereur. Qua ratione effecit ut exercitus Barbarorum primum ingetaret: dum tota nocte in statione custodiae esset: deinde ut sui mane integris uiribus cum dictis Barbaris uigilia marcentibus confingerent loco ut uoluerat arcto: in quo Xerxes multitudine qua praestabat uti non posset.

De acie ordinanda. Cap. iiii.

Neus Scipio in Hispania aduersus Hannonem ad opidum Indibilem: cum aduertisset punica aciem ita directam: ut in dextro cornu Hispani constituerent robustus quidem miles: sed qui alienum negotium ageret. In sinistro autem a se minus uiribus firmus: sed animi constantioris: reducto sinistro latere suorum dextro cornu quod ualidissimis militibus extruxerat obliqua acie cum hoste confligit. Deinde suis fugatisque africanis: Hispanos qui in recessu spectantium more steterant: facile in deditioem compulit.

Philippus Macedonum rex aduersus Illyrios gerens bellum ut aduerteret fratrem hostium stipatam electis de toto exercitu uiris: latera infirmiora: fortissimis suorum in dextro cornu collocatis sinistrum latus hostium inuasit: turbataque acie tota uictoriam persequauit.

Parmenes Thebanus cōspecta Persarum acie quam robustissimas copias in dextro cornu collocatas habebat simili ratione & ipse suos ordinauit: omnemque equatum & fortissimum quemque peditum in dextro cornu: infirmos autem contra fortissimos hostium posuit: precepitque ut ad primum impetum eorum sibi fuga consulerent: &

Sexti Iulii Frontini.

in siluestria cōfragosaq; loca se reciperēt. Ita frustrato robore exercitus ipse optia pte uiriū suaz dextro cornu totā circūiuit acie hostiū & eueitit.

Cornelius Scipio cui postea Africanus cognomé fuit: aduersus Hasdrubalem ducē Poenoz in Hispania bellū gerēs: ita p cōtinuos dies ordinatū pduxit exercitū: ut media acies fortissimis fundaret: Sed cū hostes quāq; eadē rōne assidue ordinati pcederēt: Scipio eodē die quo statuerat decernerē cōmutauit istructōis ordinē: & firmissimos id ē legiōarios in cornibus collocauit: ac leuē armaturā in mediā acie: sed retractatā. Ita cornibus q; bus ipse pualebat infirmissima hostiū partes: lunata acie aggressus facile fudit.

Metellus in Hispāia eo plio quo herculeiū deuicit: cū cōperisset cohortes eius quæ ualidissimæ uocabant in mediā acie locatas: ipse mediā suorum aciem reduxit: ne ante eam partē cum hoste cōfligeret: q; cornibus cōfligatis medios undiq; circūuenissent.

Artoxerxes aduersus Græcos q; Persidā intrauerāt cū multitudie superaret: lati⁹ q; hostes acie istructa in frōte eqtē leuēq; armaturā in cornib⁹ collocauit: atq; ex industria lētius pcedēte mediā acie copias hostiū cixit cecidit.

Cōtra Hānibal ad cānas reductis cornibus pductaq; mediā acie nostras priō ipetu pstruit. Idē cōserto plio paulatī inuicē linuātibus pcedētibusq; ad pceptū cornibus auidē insequētē hostē in mediā acie suā recepit: & ex utraq; parte cōpmissum cecidit: ueterano & diu edocto usus exercitū. Hoc enim genus ordinationis exeq; nisi pitus & ad omne momētum respondens miles uix potest.

Liuius salinator & Claudius nero cū Hasdrubal bello punico secūdo de certādī necessitatē cuitans in colle confragoso post uineas aciem direxisset: & ipsi reductis in latera uiribus uacua fronte ex utraq; parte circūuenierunt eum: atq; ita aggressi supauerunt.

Hānibal cū frequētibus plis a Claudio Marcello suparet: nouissime sic castra metabat: ut aut mōtibus aut paludibus aut simili locoz aliqua oportunitate adiutus acie eo modo collocaret: ut uincētibus qdem Romā ansperne indēnem recipere possēt intra munimēta exercitū: cedētibus autem instandum liberum haberet arbitrium.

Xatippus lacedæmonius in africa aduersus Marcū Regulū leuē armaturā in priā acie collocauit: in subfidio autē robur exercitus pcepitq; auxiliariibus: ut emissis telis cederēt hosti & cū se intra suoz ordies recepissent: cōfestim in latera discurrerent: & a cornibus rursus erumperent: exceptūq; iam hostem a robustioribus & ipsi circūierent.

Sertorius autē idē in Hispania aduersus Pōpeium fecit.

Cleādridas Lacedæmonius aduersus Iycaonas densā istruxit acie: ut longē minoris exercitus spēm pberet: securioribus idē hostibus in ipso certamine deduxit ordines a lateribus: & cū cūuentos eos fudit.

Castronius laedemonius cū i auxilio egyptiis aduersus Perfas uenisset & sciret firmiorē eē græcū militē: magisq; a Perlis timeri: commutatis armis græcos i pria posuit acie. & cū illi equo Marte pugnaret: submisit ægyptioꝝ manū: p̄sæ cū græcis quos ægyptios opinabāt restituisent: supueniente multitudine quā ut græcoꝝ expauerant cesserunt.

Cn. Pōpeius i Albania q̄a hostes i numero eq̄tatu p̄ualebāt iuxta collē i angustis p̄tegere galeas ne fulgore eaz̄ cōspici fierēt iussit eq̄tes: deinde in equū p̄cedere ac uelut p̄tēdere peditibus: p̄cepitq; eis ut ad primū ip̄tū hostiū refugerēt: & simul ad pedites uerū esset in latera discederēt. q̄ ubi displicium est p̄fecto loco subita peditū surrexit acies. inuectosq; temere hostes inopinato interfixa p̄lio cecidit.

Marcus Antonius aduersus parthos q̄ infinita multitudine sagittaz̄ exercitum eius obruebāt: subsidere suos & restudinē facere iussit: supra quā trāmissis sagittis sine militum noxa exhaustus est hostis.

Hānibal aduersus Scipionē i africa cū h̄ret exercitū ex penis & auxiliariis quoz̄ ps nō solū ex diuersis p̄ribus: sed ēt ex italicis cōstabat post elephātes. lxxx. q̄ in pria frōte politis: hostiū turbarēt acie auxiliāres gallos & ligures & barbaros: maurosq; posuit: ut nō fugere possent p̄enis a tergo statibus: & hostē oppositi si nō iestarēt uel certe fatigarēt cū suis & macedonibus q̄ iā fessos romanos integri exciperēt in sūma acie collocatis nouissimos italicos cōstituit: quoz̄ & tiebat fidē & segnitie uerebat: quoniā pl̄rosq; eoz̄ ab Italia iuitos extraxerat. Scipio aduersus hāc formā robur legiōis triplici acie i frōte ordiatū p̄ hastatos & principes & triarios opposuit: nec cōriuas cōstruxit cohortes: sed māipulis iter se distātibus spariū d̄dit: p̄ q̄d elephāti ab hostibus acti facile trāsmitti sine p̄turbatiōe ordinū possent: ea ipsa iterualla expeditis uelutibus i pleuit: ne iter luceret acies dato eis p̄cepto ut ad impetū elephantoz̄ uel recta uel in latera cōcederent. Eq̄ratū deide i cornua diuisit: & dextro romanis eq̄tibus leliū: sinistro numidis masculinā p̄posuit: q̄ tā prudēs ordiatio sine dubio cā uictoriæ fuit.

Archelaus aduersus Lucii Syllā i frōte ad p̄turbādū hostē falcatas q̄drigas locauit in secūda acie phalangē Macedonicā. i tertia Romanoz̄ more armatos auxiliāres mixtis fugitiuis Italicæ gētis quoz̄ p̄nicitate plurimū fidebat leuē armaturā i ultio statuit: i utroq; deide latere eq̄ratū cuius amplū nūez̄ hēbat circūeūdi hostis cā posuit: Cōtra hoc Sylla fossas amplæ latitudinis i utroq; latere duxit: & capitibus eaz̄ castella cōmūiuit: q̄ rōe ne circūire ēt ab hoste & peditū nūero & maxie eq̄tatu supante cōsecutus ē triplicē deide peditū acie ordiauit: relictis iteruallis p̄ leuē armaturā & eq̄tem quē in nouissimo collocauerat: ut cum res exegisset emitteret eum. post signariis qui in secūda acie erant imperauit: ut densos in numeroq; palos firme in terram defigerent: interq; eos appropinquantibus qua-

drigis ante signa nostrā acie recepit. tamē deīde sublato uniuersorū clamore uelites & leuē armaturā īgerere iussit tela. Quibus factis quadrigæ hostiū aut implicitæ palis aut exterritæ clamore telisq; in suos cōuersæ sunt turbauerūtq; macedonū instructurā: Quæ cedēte cum Sylla stare: & Archelaus eqtem opposuisset: Romani equites subito emissi auerterūt eo cōsumaueruntq; uictoriam.

Cæsar Gallogū falcatas q̄drigas eadē rōne palis defixis excepit īhibuitq;.

Alexāder ad Archelaū cum hostium multitudinē ueretur: uirtuti autē suorū fideret: aciem in omnē partem spectantem ordinauit: ut circūuenti undiq; pugnare possent.

Paulus aduersus persem Macedonū regem cum is phalangē suorū duplicē mediā in partē direxisset: eāq; leui armatura cinxisset: & eqtem ī utroq; cornu collocasset: triplicē acie cuneis instruxit: inter quos uelites subindemisit. Quo genere cū p̄fligari nihil uideret: cedere instituit ut hac simulationē p̄duceret hostes in cōfragosa loca quæ ex industria captauerat. Cum sic quoq; suspecta calliditate recedētū sequeret ordinata phalāx eqtes a sinistro cornu p̄ter ora phalāgis iussit trāscurrere citatis eqs tectis ut obiectis armis ipso īpetu p̄figerent hostiū spicula: quo genere telorū exarmatis macedones soluerunt acie: & terga uerterūt.

Pyrrhus p̄ tarētinis apud æsculū secūdū homericū uersum quo pessimi ī mediū recipiuntur dextro cornu samnites: epyrotasq; sinistro brucios ac lucanos cū salētinis in media acie tarētinos collocauit: eqtatū & elephantes in subsidiis esse iussit: cōtra cōsule aptissime diuisis in cornua eqtibus legiones in priā acie in subsidiis locauerūt: & his īmiscuerūt auxilia utrinq; .xl. constat fuisse Pyrrhi dimidia pars exercitus amissa apud Romanos quinq; desiderati sunt.

Cn. Pōpeius aduersus Caiū Cæsarē palestrialis plio pharfalis triplicē instruxit acie: quæ singulæ denos ordies haberēt ī latitudine legiōes secūdū uirtutē cuiusq; firmissimas ī cornibus & ī medio collocauit. spatia his īte r̄posita tyronibus suppleuit: dextro latere. d. c. eqtes pp̄ flumen enipeū q̄ ī alueo suo & alluuiē regionē īpedierat: reliquū eqtatū ī sinistro cornu cū auxiliis oībus collocauit: ut īde iulianū exercitū circuiret aduersus hāc ordiationē Iulius Cæsar & ipse triplici acie dispositis in fronte legiōibus sinistrū latus ne circuiret possēt admouit paludibus: in dextro cornu posuit eqtē cui uelocissimos miscuit peditū: & ad morē equestris pugnæ exercitatus: sed deīde cohortes in subsidio retinuit ad res subitas. sed dextro latere cōuersas in obliquū. Vnde eqtatū hoīum expectabat collocauit: nec ulla res ad uictoriā plus eo die Cæsari cōtulit. effusum nāq; Pōpeii eqtatū ī opinato ex cursu aduerterunt: cædendūq; tradiderunt.

Impator Cæsar Augustus germāicus cū subicrati equestræ plii ī siluas

refugiēdo deducerēt: iussit suos eqtes simu' atq; ad impedimēta uentum
esset equis desilire: pedestriq; pugna cōfligere: quo genere consequutus ē
ne quis nō locus eius uictoriam miraretur.

C. Duillius cū uideret graues suas uauēs mobilitate pūicæ classis eludis
irritam uirtutē militū fieri excogitauit manus ferreas quæ ubi hostilē ap
prehenderunt nauē supiecto ponte transgrediebāt romanus: & in ipsorū
nauibus cominus eos trucidabat.

De acie hostium turbanda. Cap. iiii.

Apyrius cursor filius cōsulis cū æquo Marte aduersus obstina
tos Sānites cōcurreret ignorātib; suis p̄cepit Spurio nauicio:
ut pauci celeres & agasones mulis insidētēs: ramosq; p̄ terrā tra
hētēs a colle trāsuerſo magno tumultu decurrerēt. Quibus in
spectis p̄clamauit uictorē adesse collegā ut occuparēt ipsi præ
sentis prælii gloriam: quo facto & romanis fiducia concitatis pro pulue
re propulsi terga uertere.

Fabius rutilius maxi. q̄rto cōsulatu infannio oī mō frustra cenatus acie
hostiū pr̄p̄ere nouissime hastatos subduxit ordinibus: & cū Scipiōe lega
to suo circūmisit. iussitq; collē cape: ex quo decurri poterat ī hostiū terga
qd' ubi factū ē: rōanis creuit aīus: & Sānites p̄territi fugā molietes cæsi sūt

Minucius Ruffus impator: cū a scortissis dacisq; p̄meret: qbus ipar erat
numero præmisit frēm & paucos eqtes una cū æneatoribus: p̄cepitq; ut
cum uidisset cōtractum plium subitus: ex diuerso se ostenderet: iuberetq;
æneatores cōtinere. Sonātib; montiū iugis spēs ingentis multitudinis ef
fusa est hostibus: qua p̄territi dedere terga.

Agellius glabrio cōsul aduersus Antiochi regis acie: quā is in achaiā per
angustias termopylag; direxerat iniquitatibus loci nō irritus tātū: sed cū ia
ctura quoq; repulsus esset ubi circūmissus ab eo Porcius Caro: q tū cōsu
laris tribunus militū a populo factus in exercitu erat deiectis iugis Calli
mōtis dromiacolis quæ p̄sidio tenebant: sup̄ eminētē castris regis col
lē a tergo subitus apparuisset. Quo facto p̄urbatis Antiochi copiis utra
q; irrupere Romani & fusis fugatisq; castra ceperunt.

Caius Sulpitius potitus cōsul cōtra gallos dimicaturus: iussit muliones
clam in mōtes pximos cū mulis abire: & inde cōferro iam plio uelut eqs
insidentes ostentare se pugnātib;. Quare galli existimātes aduentare au
xilia Romani cessere iam pene uictores.

Marius circa aqs sextias: cum ī aīo h̄ret postera die depugnare aduersus
Theotonos Marcellū cū pua māu eqtū peditiq; nocte post terga hostiū
misit: & ad ipledā multitudis spēm Agasones Lyxasq; armatos simul ire
iussit. lumētōrūq; magnā prē istratoꝝ cū cūculis: ut p̄ hoc facies eqtatus
obiiceret p̄cepitq; ut cū animi aduertissent iniri pliu ipsi ī terga hostium

Romulus p latebras copiarū pte dispositā cū ad fidenas accessisset: simulata fuga temere hostes insequutos: eo pduxit ubi ocultos habebat milites. Qui undiq; adorti effusos & incautos ceciderunt. Quintus Fabius Maximus consul auxilio Sutrinis missus aduersus Etruscos oēs hostiū copias cōuertit: dein de simulato timore in superiora loca uelut fugiens recessit: effusq; subeūtes aggressus nō aciem tātum supauit: sed etiam castris exiit.

Sépronius Gracchus aduersus Celtiberos metu simulato cōtinuit exercitū: emissa deinde armatura leui q hostē lacefferet: ac statim pede referēte uocauit hostes: deinde in ordinatos aggressus usq; eo cecidit: ut etiā castra caperet. Metellus cōsul in Sicilia bellū gerēs aduersus Hasdrubalē ob eius ingētē exercitū: & cxxx. elephātes itērior diffidētia dissimulata intra panorinū copias tenuit: fossamq; ingētis magnitudis ante seduxit: cōspecto deinde exercitu Hasdrubalis: q in prima acie elephātos habebat: pcepit hastatis tela i belluas iacere: p̄tinuq; se intra munimēta receperēt ea ludificatione rectores elephātorū cōcitati in ipsam fossam elephātes egerūt: quo ut primū illaqueati sūt partū magnitudie teloz cōfecti: p̄ti retro in suos acti totā acie turbauerūt. Tūc Metellus hāc operiēs occasionē tū toto exercitu erupit: & aggressus a latere p̄enos occidit. Ipsiq; & elephātis potitus ē.

Tomyris scythaz regia: Cyz̄ Persaz ducē equo Marte certatē simulato metu elicit ad notas militi suo angustias atq; ibi repēte cōuerso agmine natura loci adiuta deuicit. Aegyptii cōsiliū acie i eis cāpis i qbus iunctæ paludes erāt alga eas cōtexerūt: cōmissozq; plio fugā simulātes i insidias se uocauerūt: q rapidius uecti p̄ ignota loca limo ihāserūt: circūuecti sūt.

Viriatus ex latrone dux Celtiberoz cedere se Romāis eq̄tibus simulās usq; ad locū uoraginosum & p̄altū eos pduxit. Et cū ipse p̄ solitos sibi trāsitus euaderet: Romanos locoz ignaros imersos limo cecidit.

Fuluius Impator cymbrico bello collatis cū hoste castris eq̄tes suos iussit succedere ad munitiōes eoz. laceffitq; barbaris simulata fuga recessit hoc cū p̄ aliquot dies fecisset: auide isequētibus cymbris aiaduertit castra eoz solita nudari. Itaq; p̄ partē exercitus custodita cōsuetudine: ipse cum expeditis post castra hostiū cōsedit occultus. effusiq; eis ex more repente adortus & desertū pruit uallum & castra cepit.

Caius Fuluius cū in sinibus nr̄is exercitus falsicoz: longe nr̄o maior castra posuisset p̄ suos milites quædam p̄cul a castris ædificia succēdit: ut falsici suos id fecisse credētes spe p̄dæ diffunderentur.

Alex. ex epirotis aduersus Illiricos collocata in insidiis manu quosdā ex suis habitu illirioz iltrussit: & iussit uastare suā. i. epiroticā regionē. qd̄ cū illiri uiderēt fieri ipsi passiq; p̄dari cepūt: eo securius quo p̄cedētes ueluti p̄ exploratorib; hēbāt. a qb; ex industria i loca iniq; deducti: celsi fugatiq; sūt.

Leptenes quoq; syracusanus aduersus carthaginenses uastari suos agros & incendi uillas: castellaq; quædã impauit carthaginenses a suis hoc fieri rati & ipsi rãq; adiutores exierunt exceptiq; ab insidiatoribus fusi sunt.

Hãnibal missus a carthaginensibus aduersus afros rebellates cū sciret gẽtẽ auidã esse uini magnũ eius modũ mãdragora pmiscuit: cuius iter uenenu ac soporẽ media uis est: tũc plio leui cõmisso ex industria cessit. nocte deide intẽpesta relictis intra castra qbusdã sarcinis: & oi uino ifecto fugã simulauit. Cũq; barbari occupatis castris i gaudiũ effusi medicatũ meze auide haussiffẽt: & i modũ defũctoz strati iacerẽt: reuersus cepit eos: ac trucidauit. Hãnibal cū sciret sua & romanoz castra in eis locis esse q lignis deficiebãt ex idustria regiõẽ deserta plurimos armẽtoz greges intra uallum reliqt: q uelut pda romani potiti in sũmis lignatiõis angustiis in salubribus se cibis honoraret. Hãnibal reducto nocte exercitu securos eos & in semicruda graues carne maiorem in modũ uexauit.

Tyberius gracchus in hispania certior factus hostem inopẽ cõmercio laborare: instructissima castra oibus esculentis deseruit. quæ adeptũ hostẽ & reptis intẽperanter repletũ grauẽq; reducto exercitu subito oppssit.

Hi qui aduersus erytreos bellum gerebant. speculationẽ eoz in loco edito dephensum ceciderunt: & uestem suo militi eius dederunt: q ex eodẽ iugo erytreos signo dato. insidias euocauit.

Arabes cū esset nota cõsuetudo eoz q de aduẽtu hostiũ interdiu fumo nocte igne significare istituerat: ut sine intermissione ea fierent pceperunt: Aduentantibus aduersantis intermitterẽt: q cum cessantibus luminibus extimarent ignorari aduẽtũ suum auidius ingressi oppressiq; sunt.

Alexander macedo cū hostis in saltu editiore rãstra cõmuniffet: seducta parte copiã pcepit his quos relinquebat ut ex more ignẽ citarent: specieq; pberent totius exercitus. ipse aut p alias regiones circũducta manu hostem superiore aggressus loco depulit.

Mẽnon Rhodius rex cū egratu praualeret: & hostẽ in collibus se contentẽ: in capos uellet deducere quosdã ex militibus suis sub specie pfugã misit in hostiũ castra: q affirmarẽt exercitũ Mẽnonis iã pntiosa seditione furere: & ut subinde aliq; pars eius dilabereẽ. huic affirmatiõĩ ut fidẽ faceret passim in cõspectu hostiũ iussit parua castella muniri: uelut in ea se recepturi eẽnt q dissidebãt. hac psuasidẽ solliciti q in mõtibus se cõtinuerãt in plana descãderũt. & dũ castra tentũt: ab egratu circũuenti sunt.

Alcibiades dux Athẽnsũ i hellepõto aduersus numidãz & lacedæmonioz ducẽ: cū aplũ exercitũ & plures naues hãret: nocte expositis i terrã qbusdã militũ suoz parte quoq; nauiũ post quãdam pmontoria occulta: Ipse cum paucis pfectus ita ut contemptu sui hostem uinceret: eundem insequentẽ fugit donec in prãparatas insidias perduceret. aduersum deide

operetie in ter
 sic mauali plio
 his quos ib
 Quo facto cõ
 strati uertere
 Menon rhodius
 esse dicere ad pl
 prias ag
 quozq; co
 pũt sperat q; su
 Symotheus dux
 nos cū instructa
 hãnibal pmissit: qu
 mon lenit de in
 malaratos facile
 De emittendo h
 Allos eo
 migia qu
 meat: bu
 ptinũ ag
 Q. M
 merctus ipũ detu
 tu pagarent lax
 in periculo suorum
 Caius Cæsar germ
 inditugiente sp
 hãnibal cū ad tra
 nibus fecit eis al
 hãnigonus rex m
 rebant: statuerat
 meto eorum in se
 hãnibal la cãdẽ
 fãtq; hostes loco
 sũt: qoz ordinib
 e: cõtaxit aciem
 Caius Manilius
 miffet: oibus p
 cãt: ut ipse in
 parte remata
 occurrente alter

& egrediētē in terrā p̄ eos quos ad hoc ip̄m exposuerat cecidit.

Idē nauali p̄lio decertaturus cōstituit malos quosdā in p̄montoria: p̄æcepitq; his quos ibi relinquebat: ut cū p̄liū cōmissū sensissent panderēt uel la. Quo facto cōsecutus est ut hostes aliā classē in auxilium superuenire ei arbitrati uertentur.

Ménon rhodius nauali p̄lio cū h̄ret ducentarū nauiū classē & hostiū naues elicere ad p̄liū uellet: ita ordinauit suos ut paucarū nauiū malos eligeret: easq; prias agi iuberet. hostes autē p̄cul cōspicati numeꝝ arborū & ex eo nauium quoq; coniecturantes obtulerūt se certamini & a pluribus occupati superatq; sunt.

Thymotheus dux atheniēsiū aduersus lacedæmonios nauali acie decertaturus cū instructa classis eorū ad pugnādū p̄cessisset ex uelocissimis nauibus. xx. p̄misit: quæ omni arte uariorū flexu eluderēt hostem: ut autem primum sensit deinde minus agileriter moueri in aduersā partem progressu s̄ prælaxatos facile superauit.

De emittendo hoste ne clausus p̄liū ex desperatōe reintegret. Cap. vi.

Allos eo p̄lio quod Camilli ductu gestū est desiderantes nauigia quibus tyberim trāsirent. Senatus cēsuit trāsēndos: & cōmeatibus quoq; p̄sequēdos: eiusdē generis hoibus postea p̄ p̄tinū agrum fugientibus uia data est quæ Gallica appellatur.

Q. Martius eques Romanus cui duobus scipionibus occisis exercitus ip̄iū detulit cum circūuēti ab eo Pœni ne inulti morerentur acrius pugnarent laxatis manipulis & concessio fugiendi spacio dissipatos sine periculo suorum trucidauit.

Caius Cæsar germanos inclusos ex desperatione fortius pugnātes emit ei iussit: fugientesq; aggressus est.

Hánibal cū ad trasimenū inclusi Germani acerrime pugnārēt deductis ordinibus fecit eis abeūdi p̄tatem: euntēsq; sine suorum sanguine strauit.

Antigonus rex macedonū ætholis qui in obsidione ab eo cōpulli fame urgebant: statuerātq; eruptōe facta cōmori: uia fugæ dedit: atq; ita fracto impetu eorum insecutus auersos cecidit.

Agésilas lacedæmonius aduersus Thebanos cū acie cōfligeret: intellexissetq; hostes locoꝝ cōditōe clausos ob desperatōem fortius dimicare laxatis suoꝝ ordinibus apertarū Thebanis ad euadendū uia rursus in abeuntes cōtraxit aciem: & sine iactura suorum cecidit auersos.

Caius Manilius cōsul cū ex acie reuersus capta ab etruscis romana castra inuenisset: oibus portis statione circūdati inclusos hostes in eam rabiem efferauit: ut ipse in p̄lio caderet. Quod animaduertentes legati eius ab una parte remata statione exitum Etruscis dederunt & effulos persecuti occurrente altero consule Fabio ceciderunt.

Themistocles uicto Xerxe uolentes suos pontē irrūpere phibuit cū dō
cuiisset aptius eū expelli ex europa q̄ cogi ex despatione pugnare. Idē misit
ad eū qui indicaret in quo periculo esset nisi fugam maturaret.

Pyrrhus epyrotaz rex cū quādā ciuitatē cepisset: clausisq; portis ex ulti
ma necessitate fortiter dimicātes eos qui inclusi erant animaduertisset; lo
cū illis ad fugam dedit. Idem iter cætera præcepta imperatoria memoriae
tradidit non esse pertinaciter instandum hosti fugienti: ne non solum a se
fortius ex necessitate resisteret: sed ut postea quoq; facilius cederet nō usq;
ad perniciem fugientibus instaturos uictores.

De simulandis aduersis.

Cap. viii

Lullus Hostilius rex Romanoz cōmisso aduersus uehientes p̄
lio cū Albani deserto exercitu Romanoz pximos peterēt tu
mulos: eaq; res turbasset Romanoz aios clare pnūtiauit iussu
suo albāos id fecisse ut hostē circūueniret. Quæ res & terrorē
uēieribus: & rōanis fiduciā attulit: rēq; iclinatā cōsilio restituit

Lucius Sylla cū p̄fectus eius comitāte nō exigua eqtū manu cōmisso iā
p̄lio ad hostes trāsfugisset pnūtiauit iussu suo id factū: eaq; rōe militū a os
nō tātū a cōfusiōe retraxit: sed qdā ēt spe utilitatis quæ id cō siliiū insecutu
ra esset cōfirmauit. Idē cū auxiliares eius missi ab ipso circūuenti ab h sti
bus & interfecti essent: uereturq; ne propter hoc damnū uniuersus trepi
daret exercitus pnūtiauit auxiliariibus qui ad defectionē cōspirassent cō
silio a se in loca iniqua deductos. Ita manifestissimā cladem ultionis simu
latione uelauit: & militum animos hac persuasione confirmauit.

Scipio cū Syphacis legati nuntiarēt ei regis sui nomine ne fiducia socie
tatis eius ex Sicilia in Africam transfret: ueritus ne confunderentur animi
suorum abscissa peregrina societate dimisit ire legatos: & famam diffudit
tanq̄ ultro a Syphace accersiretur.

Q. Sertorius cū acie decertaret barbagz q̄ ei nūtiauerat herculeiū pisse
pugione traiecit ne ī alioz notitiā pferret: & ab hoc ai suoz ifirmarent.

Elebrādes Atheniensis cū ab idenis p̄lio urgeret: subitoq; magno cursu
tristē aduertisset aduentare tabellariū: phibui palā dicere qd afferret. De
inde secreto sciscitatus a Phanarbeto regio præfecto classem suam oppu
gnari celatis hostibus & militibus prælium finit: ac p̄tinus ad eripiendam
classem ducto exercitu opem tulit suis.

Hannibalem uenientē in Italiam tria milia carpentariorum reliquerūt.
Quo ille exemplo ne & cæteri mouerentur edixit a se esse dimissos: & isū
per in fidem eius rei paucos leuissime opere domos remisit.

Lucullus cū aiaduertisset Macedones eqtes: quos in auxilio hēbat subi
to cōsensu ad hostē trāsfugere signa canere iussit & turmas quæ eos seque
rent imilit: hostis cōmitti p̄liū intus trāsfugiētes telis excipit. Macedones

q̄ cū uiderēt neq; se recipi ab aduersariis & p̄mi ab his quos deferebāt necessario ad iustū praelium conuersi hostem inuaserunt.

Nathames dux psage aduersus Auetofradatē in cappa socia cū partē suā rū equitū trāsfugere cōperisset: ceteros omnes uenire secum iussit: affectu ruscq; transfugas collaudauit: q̄ eum alacriter præcessissent: hortatusq; est eos etiā ut fortiter hostē adorirent. pudor transfugis attulit poenitētiā & consiliū suū: quia non putabant depræhensum mutauerunt.

Titus Quintius Capitolinus consul cedentibus Romanis e mentitus est in altero cornu hostes fugatos: & ita confirmatis suis uictoriā rettulit.

Caius Manilius aduersus Etruscos uulnerato collega Fabio qui, sinistæ cornu ducebat: & ob id par te cedēte q̄ etiam occisum crederent cōsulem cum turmis equitū occurrit clamitans & collegam uiuere: & se dextro cornu uicisse. Qua constantia reintegratis animis suorum uicit.

Marius aduersus cymbros & theutonos cū metatores eius p̄ iprudētā ita castris locū cepissent ut sub præte barbarorū eēt aq; flagitātibus eā suis digito hostē ostēdēs. Illinc inq; petēda est. Quo instinctu affectus est ut pinus barbari tollerent. Tyberius labienus post pharsalicā pugnā cum uictis partibus durachiū refugisset: miscuit uera falsis: & non celato exitu pugnæ æquatā partium fortunam graui uulnere Cæsarī finxit. Et hac simulatione reliquis pompeianarum partium fiduciam fecit.

M. Cato cū ambraciā eo tpe quo sociæ naues ab ætholis oppugnantē iprudēs uno lēbo appulisset: q̄q; nihil secū p̄sidii h̄ret: cepit signū uoce gestuq; clare quo uideret subsequētes suos & naues uocare ea asseueratōe hostē terruit tanq̄ plane appropinquarent: q̄ quasi ex p̄ximo citabantur.

Aetholi ne aduētū Rōanæ classis opprimerent reliq̄rūt oppugnatōem.
De restituenda per constantiam acie: Cap. viii.

Seuius Tullius adolescēs p̄lio quo Tarquinius rex aduersus Sabinos cōfligit: signiferis segnius dimicātibus: raptū signū ī hostē misit: cuius recipiēdi grā Romani ita ardētē pugnauerūt & signū & uictoriā rettulerūt. Furius Agrippa consul cedēte cornu signū militare ereptū signifero in hostes hernicos & æquos misit: quo facto eius praeliū restitutum est. Sūma enim alacritate Romani ad recipiendū signum incubuerunt. T. Quintius Capitolinus cōsul signum in hostes phaliscos eiecit: militesq; id repetere iussit.

M. Furius Camillus trib. mil. cōs. pot. cū stāte exercitu arreptū signū ī hostes Volscos & latinos traxit ceteros puduit non sequi.

Saluius pelignus bello psico idē fecit. Q. Furius auerso exercitu cū occurrisset: affirmauit nō recepturū se ī castra quēq; nisi uictorē: reductisq; in acie uictoria potitus est. Scripio apud Numantiā cū auerlū suū uideret exercitū: pronuntiauit sibi pro hoste futurū: quisquis in castra redisset.

Fulvius priscus dictator cū signa legionū ferri in hostes phaliscos iussisset: ignifere cūctatē occidi ipavit: quo exēplo pterriti hostē inuaserūt.

Tarquinius aduersus Gabinios cunctantes equites: detractis frenis con-
citatisq; equis procurrere & prorumpere aciem iussit.

Q. Atrilius cōsul bello Sānitico ex acie refugientibus in castra militibus aciem suoz opposuit affirmās secū & cū bonis ciuibus dimicatu-
ros eos: nisi cū hostibus maluissent: ea rōe uniuersos in aciem reduxit.

Lucius Sylla cedētibus iā legionibus exercitui Mythridati co ductu Ar-
chelai stricto gladio in primā acie pcurrit: appellansq; milites dixit: si quis
quæsisset ubi impatorē reliquissent responderēt pugnātem in boetia: cui
ius rei pudore uniuersi eum secuti sunt.

Diuus Iulius ad mundam suis referentibus pedem equū suum ab puci a
conspectu suo iussit: & in primam aciem pedes p oiluit: milites dum de-
stituere imperatorem erubescunt reintegrarunt praelium.

Philippus ueritus ne ipetū scythaz sui nō sustinerēt: fidelissimos eqtū
a tergo posuit: pcepitq; ne quē cōmilitonū ex acie fugere paterent: perse-
uerantius abeuntes trucidarēt. Quā denuntiationē cū fecisset: ut etiam ti-
midissimi mallent ab hostibus q̄ a suis interfici uictoriam acquisiuit.

Quæ post praelium agenda sunt si res p rospere cesserint: & de confir-
mandis reliquiis belli. Cap. ix.

Aius Marius uictis plio Teutonibus reliqas eoz: q̄a nox circum
uenerat circū sedēs sublatis subinde clamoribus p paucos suo
rū territauit: somnemq; hostem detinuit ex eo secutus ut po-
stero die irrequietum facilius debellaret.

Cl. Nero uictis pœnis quos Hasdrubale duce in Italiā ex hi-
spania traicentes exceperat: caput Hasdrubalis in castra Hannibalis eie-
cit: quo factum est ut & Hannibal luctu. Nam frater occisus erat & exerci-
tus desperatione aduentantis præsidii affligeretur.

Lucius Sylla his qui p̄nestē obsidebant occisoz in praelio ducū capita
hastis p̄fixa ostendit: atq; ita obstinatoz peruicaciam fregit.

Armenus dux Germanorum capita eorum quos occiderat similiter p̄-
fixa ad uallum hostium admoueri iussit.

Domitius Corbulo cū Tigranocertā obsideret: & Armeni prinaciter ui-
derent tolerare obsidionē: in quēdā ex magessanis quos cepat aīaduertit:
caputq; eius balista excussū intra munimenta hostiū misit: id sorte deci-
dit in mediū cōcilium. Quod cū maxime habebant barbari ad cuius con-
spectum uelut ostento cōsternati ad deditiōnem festinauerunt.

Hermocrates Syracusanus supatis acie Carthaginensibus ueritus ne ca-
ptiuū quoq; ingentem manū in ptātem redegerat: pagz diligenter custodi-
rent: quod euentus dimicationis in epulas & securitatē cōpellere uictores

poterat: finxit p̄xia nocte eq̄tatū hostilē uētuz. Qua expectatōe assequutus est: ut solito attētiuis uigiliā agerent. dē rebus p̄spere gestis & ob id re solutis suis in nimia securitatē s̄noq; & mero p̄ssis in castra trāsfugā misit dispositas ēt ubiq; a Syraculanis insidias: quaz; metu recepit acie. Illi cum aduentarent p̄secuti aciem in fossas deciderunt: & eo modo uicti sunt.

De aduersis emendandis si res durius cedit.

Cap. x.

Itus Didius in Hispania cū acerrimo p̄lio cōsfixisset quod nox diremerat magno numero utriq; cæso cōplura suoz; corpora atra nocte sepeliēda curauit.

Hispani postero die ad simile officiū p̄gressi: q̄a plures ex ipsoz; numero q̄ ex romanis cæsos reppererāt uictos se eē sc̄dm eam dinumerationē argumentati ad conditiones imperatoris descēderūt.

Martius eques Romanus q̄ reliquis exercitus duoz; Scipionū p̄fuit cū ī p̄pinq̄u bina castra p̄enoz; paucis milibus passuū distarent: cohortatus milites p̄xima castra intēpesta nocte adortus est: & cū hostē uictoriā fiducia incōpositū aggressus ne nūtiōs qdē cladis reliq̄sset breuissimo tpe militi ad regē dato: eadē nocte rapti famā rei gestæ p̄gressus: altera eoz; castra iuasit. Ita bis simili usus ē euentu deletis utrobiz; p̄oenis amissas populo romano Hispanias restituit.

De dubiorum animis in fide retinendis.

Cap. xi.

Vblus Valerius epydaurios timens oppidanorum perfidiam quia parum p̄sidiū habebat gymnicos ludos procul ab urbe apparauit. Quo cum omnis fere multitudo spectandi causa exisset: clausit portas: nec in eas admisit Epidaurios q̄diu ob fides a principibus acciperet.

Caius Pompeius cum suspectos haberet Catimeneses & uereretur ne p̄fidium non reciperent: petiit ab eis ut ægros iterum apud se refici pateretur: fortissimis deinde habitu languentium missis ciuitatem occupauit: continuitq;.

Alexander de uicta perdomitaz; thracia petens Asiam ueritus ne post ipsius discessum sumerentur arma reges eorum p̄fectosq;: & omnes quibus uidebatur inesse cura detractæ libertatis: uelut secum honoris causa traxit. ignobilibus autem relictis plæbeios p̄fecit consecutus uti princeps beneficiis eius obstructi nihil nouare uellet: plæbs uero ne possset quidem spoliata principibus.

Antipater conspecto priore neciorum exercitu qui audita morte Alexandri ad in festandum imperium eius confluxerant: dissimulans scire se quamente uenissent gratias his egit q̄ ad auxilium ferendum Alexandro aduersus lacedæmonios conuenissent adiecitq; regi a se scriptū. Cæterz; ipsos q̄a sibi opa eoz; in p̄senti nō esset necessaria abirēt domos hortatus est & hac

asseueratione periculum quod ex nouitate rerum iminebat discussit.

Scipio Africanus in Hispania cum inter captiuas eximiae ormae uirgo alias & nobilis ad eum perducta esset: quae omnium oculos in se conuerteret summa custodia habita sponso nomine Luceio reddidit. Insuperque aurum quod parentes eius redempturi captiuam domum Scipioni attulerat eidem sponso pro nuptiali gratia restituit: uniuersa gens uicta imperio populi Romani accessit.

Alexandrum Macedonem quoque traditum est eximiae pulchritudinis uirginemque captiuam cum finitimae gentis principi fuisset desponsata: summa abstinentia ita pepercisse ut illam ne aspexerit quidem. Qua mox ad sponsum remissa uniuersae gentis per hoc beneficium animos conciliauit sibi.

Imperator Caesar Augustus eo bello quo uictis hostibus cognomen germanici meruit: cum in finibus galliarum castella poneret: pro fructibus eorum quae uallo compraehebat precium solui iussit: atque ea iustitiae fama omnium fidem constrinxit.

Quae facienda sunt pro castris si satis fiduciae in praesentibus copiis non habemus.

Cap. xii.

Titus Quintius consul cum uolsci castra eius aggressuri forent cohortem tantum non in statione detinuit: reliquum exercitum ad quietandum dimisit. Arcatoribus praecipit ut uallum insidentes equis circumirent continerentque. Qua facie & simulatione cum & propulsa esset: & detinisset per totam noctem hostes ad lucis exortum fessos uigilia repente facta eruptione facile superauit. Quintus Sertorius in Hispania equitatu maxime impar: qui usque ad ipsas munitiones nimia fiducia succedebat nocte Scrobes aperuit: & ante eas aciem direxit cum demum turmales secundum consuetudinem redire uellent: pronuntiavit comperisse insidias ab hostibus dispositas. Idcirco ne discederent a signis: neue laxarent agmen. Quod cum soluere ex disciplina fecisset exceptus forte ueris insidiis: quia praedisserat interritos milites habuit.

Charis dux Atheniensium cum expectaret auxilia: & uereretur ne inter ea contemptu praesentis paucitatis hostes castra eius oppugnarent: conplures ex eis quos habebat per aduersam partem nocte missos iussit qua praecipue conspicui forent hostibus redire in castra: & accedentium nouarum uirium speciem praebere: atque ita simulatis auxiliis tutatus est donec instrueretur expectatis.

Hyphicrates Atheniensis cum campestribus locis castra haberet: explorasseque Thraces ex collibus per quos unus erat descensus nocte ad diripienda castra uenturos clam duxit exercitum: & in utroque uia latere per quam transituri erant Thraces distributum collocauit: hostemque decurrentem in castra in quibus multi ignes per paucorum curam instituti speciem ma-

multitudinis
De effugiendo.

Alli pugna
hostibus
facilius co
Triphon
sparit: ei q

Quintus Sertorius p
arbitratus m
uellet conuenire.

Uariatus dux Iustano
em qua Sertorius rat

Horatius Cocles urge
uoluerunt: ne ca

in capite eius prop
pore potis abrupti de
tratus transiuit.

Politanus in Hispani
podiuit cum idem Ca
repente itineri de

Antonius cum ex part
nima luce moueret:
obocentium agmen in

na fecit. Qua per sua
interpellatione con

Philippus in epyro ue
ad depelendos illi q
hostibus euasit.

Nero Claudius nava
necessesse habet eru
uatiat: ita Poenis ex
paeffit.

Poeni classe separati
uenit in uada naues

um timens calu sp
Comminus Atraba
pen: & forte ad occa
niter quis naues in

illis. Quem cum pe
na uiderat: itatus pro

mentis ibi multitudinis seruabant a lateribus adortus oppressit.

De effugiendo.

Cap. xiii.

Alli pugnaturi cum Attalo aurum omne & argētum certis custodibus tradiderūt. Quibus si acie fugissent parceretur: quo facilius colligenda præda hostem impeditum effugerent.

Triphon Syriæ rex uictus per totum iter fugiens pecuniam sparsit: eiq; insectandæ Antiochi equites moratus effugit.

Quintus Sertorius pulsus acie a Quirō Metello Pio ne fugam quidem sibi tutam arbitratus milites dispersos abire iussit admonitos in quem locum uellet conuenire.

Viriatius dux Lusitanorum copias nostras: locorumq; iniquitatem euasit eadem qua Sertorius ratione sparso exercitu deinde collecto.

Horatius Cocles urgente Porſenæ exercitu iussit per pontem suos redire in urbem: eumq; ne casu sequeretur hostis intercideret. Quod dum efficitur in capite eius propugnator ipse insequentes detinuit. Audito deniq; fragore pōtis abrupti deiecit se in alueum: eumq; nō armis sed uulneribus oneratus transiuit.

Aphranius in Hispania ad Ilerdam cum Cæsarem fugeret instante eo castra posuit cum idem Cæsar fecisset: & pabulatum suos dimisisset: ille signum repente itineri dedit.

Antonius cum ex parthis sibi instantibus reciperet exercitum: & quotiens prima luce moueret: totiens urgentibus barbarorum sagittis infestaretur: abeuntium agmen in quintam horam continuit: suisq; fidem constantiorem fecit. Qua persuasiōe digressis inde Parthis iustum iter reliquo die sine interpellatione confecit.

Philippus in epyro ueritus ne fugientem eum Romani premerent inducias ad sepeliendos illi qui cæsi erant impetrauit & ob id remissioribus custodibus euasit.

Nero Claudius nauali prælio superatus a poenis tum per hostium præſidia necesse haberet erumpere reliquas uiginti naues tanq̄ uictrices iussit ornari: atq; ita Poenis existimantibus superiores fuisse acie nostros terribilis excessit.

Poeni classe superati quia instantem auertere Romanū studebant simulauerūt in uada naues suas incidisse: a uentisq; mutari effecerunt ut uictor eorum timens casu spatium ad euadendum daret.

Comminus Attribas cum uictus a Diuo Iulio ex Gallia in britaniam fugeret: & forte ad oceanum secundo uento quidem sed æstu recedente uenisset: quauis naues in siccis littoribus haberent pandi nihilominus uela iussit. Quem cum persequens Cæsar ex longinquo tumentia & flato plena uidisset: ratus prospero sibi eripi cursum recessit.

I priores libri responderunt titulis suis: & lectorem huc usque cum attentione perduxerunt: eadem nunc circa oppugnationes urbium defensionesque strategemata: nec morabor ulla prælocutione: prius traditurus quæ oppugnandis urbibus usui sunt: tum quæ obsessos instruere possint. Depositis autem operibus & machinamentis: quoque expleta iam pridem inuentione nullam uideo ultra artium materiam has circa expugnationes species

strategematis fecimus.

De repentino impetu.

De fallendis iis qui obsidebuntur.

De eliciendis ad prodicionem.

Per quæ hostes ad inopiam redigantur.

Quemadmodum persuadeatur obsidionem permanfuram.

De destructione præsidiorum hostium.

De fluminum deriuatione & uiciatione aquarum.

De iniiciendo obsessis pauore.

De irruptione ex diuersa parte quæ expectamus.

De insidiis per quas eliciantur obsessi.

De simulatione regressus.

De excitanda cura suorum.

De emittendo & recipiendo nuntios.

De introducendis auxiliis & comensibus.

Quemadmodum efficiat ut abundare uideantur quæ deerunt.

Qua ratione proditoribus & transfugis occurratur.

De eruptionibus.

De constantia obsessorum.

Cap. i.

Cap. ii.

Cap. iii.

Cap. iiii.

Cap. v.

Cap. vi.

Cap. vii.

Cap. viii.

Cap. ix.

Cap. x.

Cap. xi.

Cap. xii.

Cap. xiii.

Cap. xiiii.

Cap. xv.

Cap. xvi.

Cap. xvii.

Cap. xviii.

De repentino impetu.

Vintius consul uictis acie equis & uolsis cum Antium oppidum expugnare statuisset ad concionem uocato exercitu exposuit quod id necessarium & facile esset si non differretur aggredi: eoque impetu quem exhortatio concitauerat aggressus est urbem.

Marcus Cato animaduertit in Hispania potiri se quodam oppido posse si inopinantes inuaderet. Quadridui itaque iter biduo per confragosa & deserta emens nihil tale metuentes oppressit hostes uictoribus deinde suis causam tam facilis eventus requirentibus dixit tum illos uictoriam adeptos cum quadridui iter biduo arripuerunt.

De fallendis iis
Omit
suo ta
tutum
demg
danis u

ob hoc nihil ab eo
tam direxit impetu
cederet & oppidu
Caius duillius con
fuit securis Carth
bitio admota clas
Hannibal i Italia m
bona ex longo bella
Arcades messenio
indine hostiliu: eo
tracti eog: q: exp
fflorem loci cum
Simon dux Athen
nohis tepulum Dian
redire: fuisseq: oppi
tibus cepit urbem
Alcibiades dux Ar
turo oblidere: pet
differuit in theatro
tuncq: consilii spec
ta in custodia: ur
Epaminudas the
no hostium seer
toga simulatione
ta aperuerunt.
Antippos Laced
teboradu mineru
ta refertis honu
ciem inobseruari
Antiochus in C
tanta egressa i
tanq: frumetu re
castellu intrauer
Thebani cu po

De fallendis iis qui obsessi sunt. Cap. ii.

Domitius Calvinus cum obsideret lucā oppidum ligur non situ tantum & operibus:uerū etiam oppugnatōꝝ præstantia tutum circūiri muros frequenter omnibus copiis iſtituit: eaſ demq; reducere ad caſtra. Qua cōſuetudine inductis ita oppidanis ut crederent exercitationis id gratia facere Romanū: & ob hoc nihil ab eo conatu cauētibus: morem illum obambulandi in ſubitum direxit impetum: occupatiſq; mœnibus expreſſit illud quod ſeipſos dederent & oppidum.

Caius duillius conſul: ſubinde exercendo milites remigeſq; conſecutus eſt: ut ſecuris Carthaginēſibus uſq; in id tempus innoxie conſuetudinis: ſubito admota claſſe mugꝝ occuparet.

Hānibal i Italia multas urbes cepit cum Romanorū habitu quorſdam ſuorū ex longo belli uſu latine quoq; loquentes præmitteret.

Arcades meſſeniōꝝ caſtellū obſidētes: factis quibuſdam armis ad ſimilitudinē hoſtiliū: eo tempore quo ſucceſſura alia ꝑſidia hiſ explorauerūt: Inſtructi eorꝝ q̄ expectabant ornatu: admiſſiq; ꝑ hunc errorē ut ſocii poſſeſſionem loci cum ſtrage hoſtiū adepti ſunt.

Simon dux Atheniēſium: in Caria iſſidiatus cuidam ciuitati religioſum incolis tēplum Dianæ: locūq; qui extra muros erat noctu improuiſus incendit: effuſiſq; oppidanis ad opem aduerſus ignes ferēdam uacuam deſenſoribus cepit urbem.

Alcibiades dux Athenienſium: cū ciuitatem Agrigentinoꝝ egregie munitam obſideret: petito ab eis cōſilio diu tanq̄ de rebus ad cōe ꝑtinētibus diſſeruit in theatro: ubi ex more græcoꝝ locus conſultationi præbebat: dumq; conſilii ſpecie tenet multitudinem Atheniēſes quos ad id ꝑparaauerat in cuſtoditā urbem ceperunt.

Epaminūdas thebanus: in arcadia die feſto effuſe extra mœnia uagantibus hoſtium ſœminis plæroſq; ex militibus ſuis muliebri ornatu imiſcuit: qua ſimulatione illi itra portas ſub nocte recepti ceperūt oppidum: & ſuis aperuerunt.

Ariſtippus Lacedæmonius feſto die tegeatōꝝ quo omnis multitudo ad celebrādū mineruæ ſacrū urbe egreſſa erat: iumēta ſaccis frumētariis palea reſertis honuſta tegeā miſit: agentibus ea militibus q̄ negotiatoꝝ ſpeciem inobſeruari portas aperuerunt ſuis.

Antiochus in Cappadocia ex caſtello Sueda quod obſidebat frumētātū iumēta egreſſa i tercepit. Occiſiſq; calonibus eorūdem uestitu milites ſuos tanq̄ frumētū reportantes ſubmiſit. Quo errore illis cuſtodibus deceptis caſtellū intrauerūt admiſerūtq; milites Antiochi.

Thebani cū portū Sycioniōꝝ nulla ui redigere in poteſtatē ſuā poſſent:

nauem ingētē armatis iplerūt exposita sup merce ut negotiatoꝝ specie fallerent: ab ea deinde parte muroꝝ quæ lōgissime remota erit apparere paucos disposuerūt cum qbus e naue qdem egressi inermes simulata rixa occurrerūt Sycionijs ad dirimēdum iurgiū aduocatis: Thebanæ naues & portū & urbem uacantem occupauerūt.

Thymarcus Etholus occiso Carneade Ptholemei regis p̄fecto clamide interēpti & galero ad macedonicū ornatus est habitū: p̄ hunc errorem p̄ Carneade Samioꝝ portum receptus occupauit.

De eliciēdis ad proditionem. Cap. iij.

Papius Cursor cōsul apud tarentū Miloni q cū p̄sidio Epyro tagz urbem obtinebat: salutē ipsi & popularibus si p̄ illū oppido potiret: pollicitus est. Quibus p̄miis ille corruptus p̄suasit Tarentinis ut se legatū ad cōsulē mitterēt: a quo plena p̄missa expectata referās in securitatē oppidanos resoluit: atq; ita incustoditam urbem cursori tradidit.

Marcellus cū Syracusanū quēdam Solistratū ad p̄ditionem sollicitasset ex eo cognouit remissiores custodias fore die festo quo phycides p̄biturus esset uini epularūq; copiam. insidiatus igitur hilaritati: & quæ eam sequebat̄ secordiæ monimēta cōscendit: uigilibusq; cæsis aperuit exercitui romano urbē nobilibus uictorijs claram.

Tarquinius supbus cum Gabios i deditiōē accipere nō posset: filiū suū Tarquiniū cæsum uirgis ad hostē misit. Is incusata patris sæuitia p̄suasit Gabinis ut odio suo aduersus regem uterentur: & dux ad bellum electus tradidit patri Gabios.

Cyrus Persagz rex comitē suū zopirū explorata eius fide trūcata de idustria facie ad hostes dimisit illo asserente iniuriagz fidem creditus inimicis simus Cyro: cū hac p̄suasione adiuuaret: p̄currendo p̄pius quotiens acie decerretur: & in eum tela dirigendo cōmissam sibi Babylonioꝝ urbem tradidit Cyro.

Philippus oppido Samioꝝ exclusus Apollonio p̄fecto eoz ad p̄bationem corrupto p̄suasit: ut plaustrū lapide quadrato oneratū in ipso aditu portæ poneret confestim signo dato infecutus: oppidanos circa impedita portæ claustra oppressit trepidātes.

Hānibal apud arcē quæ a p̄sidio Romano duce Liuiο tenebat: cuneum quem ad p̄ditionem sollicitauerat eiusmodi sal^acia instruxit: ut ille per cām uenādī noctū p̄cederet q̄si id p̄ hostem iter diu nō liceret. Egresso ipsi apros submisstrabat: quos ille tanq̄ ex captura Liuiο offerret. Idq; cū sapius factū esset: & ideo minus obseruaret: qdā nocte Hannibal uenatoꝝ habitū Pœnos comitibus eius imiscuit. q cū honestū uenatione quā se rebāt recepti essent a custodibus: p̄tinus eos adorti occiderēt. Tunc fracta por

admissus cum ex
qui in arcem p̄su
Lymachus rex m
obrent Mandron
be sum appellabat
Quos ille restr
ex arce raptis arm
Per quæ hostes ad

Ab jus ma
obsidionē
quū habet
strait & a
Antigon

Dionysius multis ur
endat simulauit pac
multarent: quod cū
onem alimentis d
dicatur.

Alexander oppugnauit
que in cōfimo erant
icta iter multos ce
phalaris agrigētus
stimulato sedere: fr
Deinde data op
uā recipere: fiduci
restatis aggressus in
Quēadmodum p̄

Learchus L
necessaria
credere e
gatos eoz

ut occidit: & mēbra
tū nō factuz: pleue
o sustinisset experi
Tiberius Gracchus
nō omnino oblidit
Qua uoce Lu
erunt.

A. Torquato grec
faculis & sagittis

a admissus cum exercitu Hannibal omnes Romanos interfecit: excepti his qui in arcem p̄fugerant.

Lisymachus rex macedonum cū Epheseos oppugnaret: & illi in auxilio haberent Mandronem archipyratam: qui plurimū oneratas præda naues ephesum appellabat: corrupto ei ad p̄ditionem uinxit fortissimos macedonū. Quos ille restrictis manibus p̄ captiuis Ephesum itroduceret: postea ex arce raptis armis urbē Lisymacho tradiderunt.

Per quæ hostes ad inopiam redigantur. Cap. iiii.

Ab ius maximus uastatis cāpanoz agris ne quid eis ad fiducia obsidionis superesset: recessit semētis tpe ut frumētum q̄ reliquū habebāt in sationes cōferrēt. Reuersus deinde re nata prostravit & ad famē redactis potitus est.

Antigonus aduersus Artimēses idem fecit.

Dionysius multis urbibus captis cum reginos aggredi uellet: qui copiis abundat simulauit pacē: petiitq; ab eis ut cōmeatus exercitui ipsius subministrarent: quod cū impetrasset exhausto oppidanoz frumento aggressus urbem alimentis destitutam superauit. Idem aduersus hymereos fecisse dicitur.

Alexāder oppugnaturus Leucadiam cōmeatibus abūdantē: prius castella quæ in cōfinio erant cepit: oēsq; ex his Leucadiā passus est cōfugere: ut ailmēta inter multos celerius absumerētur.

Phalaris agrigētinus cū quædam loca munitiōe tuta in Sicilia oppugnaret: simulato scedere: frumēta quæ residua se habere dicebat: apud eos deposuit. Deinde data opera ut tectoꝝ camera in qbus id cōferebat rescisse pluuiā reciperēt: fiducia adducti cōmeatus pprio tritico abusos: primo initio æstatis aggressus inopia cōpulsit ad deditiōē.

Quæadmodum psuadet obsidionē esse p̄mansuram. Cap. v.

Learchus Lacedæmonius exploratū habens thracas oīa uicta necessaria in montes comportasse una quoq; ope sustentari q̄ crederent eum cōmeatus inopia recessuz: p̄ id tempus quo legatos eoz uenturos opinabat: aliquē ex captiuis in conspectu iussit occidi: & mēbratim tanq̄ ailimēta in cōtubernia distribuit: Thraces nihil nō factuz p̄seuerantiæ causa eum credētes: q̄ tam detestabiles epulas sustinuisset experiri in deditiōē uenerunt.

Tyberius Gracchus lusitanis dicētibz in decem annos cibaria se habere: & omnino obsidinem non expauescere. Vndecimo inquit anno uos capiam. Qua uoce Lusitani quanq̄ instructi commealit us statim se traderunt.

A. Torquato græcā urbē oppugnanti cū diceretur iuuētutē ibi studiose iaculis & sagittis exerceri pluris eam inquit p̄pediē uendam.

De destructione præsidiorum hostium. Cap. vi.

Scipio Hannibale in Africam reuerso: cum plura oppida quæ illi in potestatem ratio redigenda dictabat firmis præsiidiis diuersæ partis obtinerentur: subinde aliquam manum submittebat ad infestanda ea nouissime etiam tanquam direpturus ciuitates aderat deinde simulato metu refugiebat. Hannibal ratus ueram esse trepidationem: deductis undique præsiidiis tanquam de summa rege dimicaturus insequi cœpit. Ita cōsecutus Scipio quod petierat nudatas per pugnatoribus urbes per Masinissam & numidas cepit.

Publius Cornelius Scipio intellecta difficultate expugnandi deluinium: quia cōcursu omnium defendebatur: aggredi alia oppida cepit. Et euocatus ad sua defendenda singulis: uacuatū auxilii deluiniū cepit.

Pyrrhus Epyrotarum rex aduersus illyricos cum ciuitatem quæ caput gentis erat: redigere in potestatem suam uellet eius desperatione cæteras urbes petere cepit: consecutusque est ut hostes fiducia uelut satis munitæ urbis eius ad tutelam aliarum dilaberentur. Quo facto reuocatis ipse rursus omnibus suis euacuatam eam defensoribus cepit.

Cornelius Ruffinus consul: cum aliquanto tempore Crotonam oppidum frustra obsedisset: quod inexpugnabile faciebat: assumpta in præsiidium Lucanorum manu simulauit se cepto desistere: captiuum deinde magno præmio sollicitatum misit Crotonam: qui tanquam ex custodia fugisset: quæ persuasit discessisse Romanos. Id uero Crotonenses arbitrati dimisere auxilia destituti quæ pro pugnatoribus inopinati & inualidi capti sunt.

Mago dux Carthaginensium uicto Cneo Pisonem: & in quadam turre circumspecto suspicatus uentura ei subsidia per fugam misit: qui persuaderet appropinquantibus captum iam Pisonem. Qua ratione deterritis eis reliqua uictoria consumauit.

Alcibiades in Sicilia cum Syracusanos capere uellet ex Cataniensibus apud quos tum exercitum continebat quedam exploratae solertiae submisit Syracusanis. Is in publicum consilium introductus persuasit infestissimos esse Catanienses Atheniensibus: & si adiuuarentur a Syracusanis fugere ut opprimerent eos & Alcibiadem. Quare adducti Syracusani uniuersis uiribus Cataniam petituri processerunt relicta ipsorum urbe. Quam a tergo adortus Alcibiades desolatam: ut sperauerat afflixit.

Cleonius atheniensis Troezenos qui præsidium Cratege tenebant aggressus tela quædam in quibus scriptum erat uenisse se ad liberandam eorum rempublicam, intra muros iecit: & eodem tempore captiuos quosdam conciliatos sibi remisit: quæ cratege detractarent per hoc consilium seditione intestina apud obsessos conciliata admoto exercitu potius est ciuitate,

De fluminum deriuatione & conuertiatione aquarum. Cap. vii.

Vbius
bantur
Caius
tribus ab
uertisse

Quintus Metellus
in horum ex superiore
in hoc ipsum in
Alexander apud Ba
pantur & agerem
maque ita subito fl
cebat: urbem intr
mytam aduersu
se dicitur.

Cathenes Syconio
bre fecit tubis re
nis decipiens cepi
Demitendo obse

Hilippus ca
muros ter
ruptos se el
Pelopidas

non tam ita long
ma mouebat: p
notabili alacritate u
corant ut filia
adentis pretea qu
atione pueriti q
dierunt.

Cyros rex Persarum
in ptabat ad moen
simulacra homin
admoit. Tum p
sole simulacra ill
quam urbem a rep
bus concesserunt.

De irruptione ex
Scipio apud
deu ut die
non expect

Stratagematum Liber Tertius.

Vblius Seruilius Iſauram oppidū flumine eo quo hoſtes aqua bantur auerſo ad deditiōem ſiti compulſit.

Catus Cæſar in Gallia cadurcogꝝ ciuitatē amne cinctā: & ſōtibꝝ abūdantē ad inopiā aquæ redēgit cū fontes cuniculis aduertiffet: & fluminis uſum ꝑ ſagittarios arcuiſſet.

Quintus Metellus in Hiſpania citeriore in caſtra hoſtiū humili loco poſita fluuiū ex ſupiore parte imiſit: & ſubita inundatiōe turbatos ꝑ diſpoſitos in hoc ipſum inſidiatores cecidit.

Alexander apud Babylonem: quæ media fluuiō Euftrate diuidebat ſoſſas pariter & agerem inſtituit: ut in uſum eius extimarent hoſtes egeri terram: atqꝫ ita ſubito flumine auerſo: ꝑꝛ alueū ueterem qꝫ ſiccatus ingreſſū ꝑꝛæbebat: urbem intrauit.

Semyramis aduerſus eoſdem Babylonios eo dem Euftrate auerſo idē feciſſe dicitur.

Cliſthenes Sycionius ductū aquæ in oppidum Eriſeogꝝ ſerētē rupit. Mox re ſectis tubis reſtituit aquam helleboro corruptā qua uſos ꝑfluuiō uentris decipiens cepit.

De iniiciendo obſeſſis pauore. Cap. viii.

Hilippus cū teenafiū caſtellum nulla ui capere poſſet: ante ipſos muros terram egeſſit: ſimulauitqꝫ agi cuniculū: caſtellūqꝫ lubruptos ſe eſtimantes reddiderunt.

Pelopidas Thebanus magnetū duo oppida ſimul oppugnaturus nō tam ita longo ſpatio diſtantia: quo tempore ad alterꝫ eogꝫ exercitum admoꝛuebat: ꝑcepit ut ex composito ab aliis caſtris. iiii. eqtes coronati notabili alacritate uelut uictoriā nuntiantes uenirent: ad cuius ſimulationem curant ut ſilua quæ in medio erat incenderetur. ꝑbitura ſpēm urbis ardentis ꝑterea quorſdam captiuogꝫ habitu eogꝫ iuſſit ꝑduci. Qua aſſeueratione ꝑterriti qꝫ obſidebant, dum ꝑn parte iam ſe ſupatos exultimant deſecerunt.

Cyrus rex Perſarꝫ incluſo ſardibus croeſo: qua ꝑruptus mons nullū adiutum ꝑſtabat ad mœnia: malos exequentes altitudinem iugi ſubtexit. Qui bus ſimulacra hominū armata ꝑfici habitus impoſuerat: noctuqꝫ eos mōti admoꝛuit. Tum prima luce ex altera parte muros aggreſſus eſt: ubi orto iam ſole ſimulacra illa armatoꝫ referentia hꝫ bitum reſuſciſerūt: oppidani captam urbem a tergo credētes: & ob hoc in fugam diſapſi uictoriā hoſtibus conceſſerunt.

De irruptione ex diuerſa parte qꝫ expectamus. Cap. ix.

Cipio apud Carthaginem ſub diſceſſu æſtus maritimi ſecutus deū ut dicebat ducere: ad muros urbis acceſſit: & cedēte ſtagno: qꝫ nō expectabatur irrupit.

Fabius maximus cūctatoris filius apud arpos p̄sidio Hānibalis occupa-
tos considerato situ urbis sexcentos misit milites obscura nocte: qui per
munitam eozq; minus frequentatam oppidi partem: scalis euecti in muge
portas reuellerent: hi adiuti decidentiu aquaꝝ sono: qui operis strepitum
obscurabat: iussa p̄gūt. ipse dato signo ab alia pte aggressus cepit Arpos.

Caius Marius bello Iugurthino apud flumen Mulucam cum oppugna-
ret castellum in monte saxeo situm: quod una & angusta semita adibatur
cætera parte uelut cum saltu p̄cipiti: nuntiatio sibi p̄ Iugurē quēdam ex
auxilijs gregalem militem: qui forte aquatū progressus dum p̄ laxa mon-
tis cocleas legit ad summū peruenerat eripi posse: in castellum paucos cen-
turiones: quibus perfectissimos cum uelocissimis militibus æneatores im-
miscuerat: misit capite pedibusq; nudis: ut prospectus uisusq; per saxa faci-
lior foret: scutis armisq; a tergo aptatis. hi Iugure duce & Ioris & clauis qui-
bus in ascensu nitebantur adiuti: cum ad posteriora ob id uacua defen-
sibus castelli peruenisset: concinere & tumultuari ut p̄ceptum erat ce-
perunt ad quod cōstitutū. Marius Cōstātius adhortatus suos acrius instā-
re castellanos cepit. Quos ab imbelles multitudinem suoz reuocatos tanq̄
a tergo capti essent insecutus castellum cepit.

Lucius Cornelius cōsul cōplura sardiniaꝝ cepit oppida dum fortissimas
partes copiā noctu exponit. Quibus p̄cipiebat ut delitescerent: opperirē
turq; tempus quo ipse nactus appelleret occurrentibus deinde aduentan-
ti & hostibus ab ipso per simulationē fugā longius ad p̄sequēdum aduo-
catis illi in relictas ab his urbes impetū facerent.

Pericles Atheniēsiū dux cū oppugnaret quandam ciuitatē magno con-
sensu defendentiū tutā nocte ab ea parte muroꝝ: quā mari adiacebat clas-
sicum clamorem attolli iussit hostes penetratū illa oppidum rati relique-
runt portas: p̄ quas Pericles destitutas p̄sidio irrupit.

Alcibiades dux Atheniēsiū euticū oppugnandi eius causa nocte iproui-
sus accessit: & ex diuersa pte moeniū cornicines canere iussit sufficere pro-
pugnatores muroꝝ poterant ad id latus a quo solo se temptari putabāt:
cum fluerēt q̄ a nō obsistebat muros trāscendit.

Trabululus dux Melisoz ut portū Syciniōꝝ occuparet a terra subinde
oppidum nos tēptauit: & illo quo laceſcebatur cōuersis hostibus: classe inspe-
ctā portum cepit.

Philippus in obsidiōe cuiusdā urbis maritimæ binas naues p̄culā cōspe-
ctu cōtabulauit: supstruxitq; eis turres alijs: deide turribus adortus a ter-
ra uel cominus domibus p̄pugnatores distrinxit turritas naues amari ap-
plicuit. & qua non resistebatur subiit muros.

Pericles Ponomesoz castellū oppugnaturus in quo duo oī no erant ac-
cessus: alteꝝ fossa iter cluſit: alteꝝ muniuit. castellani securiores ab altera

ante facti ea sola q
antibus iniectis
Antiochus aduer
nocte portū cum
p̄mni multitudine
diuerso ciuitatem
De insidijs per q

Ato in o
sueſtano
iussit ho
res auidē
pidum c

Lucius Scipio in Sa
nequā instruxera
quos in primo o
Hānibal cū obsider
tis recedere p̄onis
magis gaudij ipulli
ante p̄ eos quos
p̄marios eliceret ra
noꝝ simulata fuga
des a suis in medio
sordidici egres cū a
p̄hibere simulāte
ocultū in insidijs de
Cares dux Athen
istoria occulte hie
suis q̄ uila cū oīa p
Chares in idese
Cartha dux Pomeg
illis suz p̄cul arma
religios quos in oc
De simulatione

Horatio
cidenſi
dit & no
uenſe
dimisit

antibus chalcide
ulla urbis custodia

parte facti eā solā quā muniri uidebāt custodire ceperūt. Pericles p̄paratis pontibus iniectisq; sup fossam: quā nō cauebat subiit castellū.

Antiochus aduersus Ephesios rhodiis quos in auxilio habebat p̄cepit: ut nocte portū cum magno strepitu inuaderent: ad quā partē cum tumultu omni multitudine: nudatis defensore aliis munitionibus: ipse aggressus adiuerso ciuitatem cepit.

De insidiis per quas eliciantur obsessi. Cap. x.

Ato in conspectu Iacetanog: quos obsidebat reliq; submotis sueffanos quosdā ex auxiliariis maxie ibelles aggredi moenia iussit hoc cū facta eruptione Iacetani facile auertissent: & fugietes auide isecuti essent: illis quas occultauerat cohortibus oppidum cepit.

Lucius Scipio in Sardinia cuiusdā ciuitatis p̄ tumultū relicta oppugnatione: quā instruxerat: sp̄m fugietis finxit. Insecutisq; temere oppidanis p̄ eos quos in pximo occultauerat oppidū inuasit.

Hānibal cū obsideret ciuitatē Hymerā castra sua capi de industria passus ē iussis recedere p̄enis tāq; p̄ualeret hostis. Quo euētu Hymeratis ita deceptis: ut gaudio ipulsi relicta urbe p̄currerūt ad punicū uallū. Hānibal uacua urbē p̄ eos quos in insidiis ad hāc ipsā occasionē posuerat cepit. Idē ut sagittarios eliceret rara acie ad muros accedēs ad primā eruptionem oppidanog; simulata fuga cessit. Interpositoq; exercitu ab oppido: interclusos hostes a suis in medio trucidauit.

Scordisci eqtes cū acrecia duag; p̄tiū p̄sidio oppositus eēt Lucullus p̄cora abigere simulātes p̄corauerūt eruptionē: fugā deinde metiti sequētem Lucullū in insidias deduxerūt: & octingētos cū eo milites occiderūt.

Chares dux Atheniēsiū ciuitatē aggressurus littori oppositā post qdā p̄mōtoria occulte hīta classe e nauibus uelocissimā p̄ter hostiā p̄sidia ire iussit: q̄ uisa cū oīa nauigia q̄ p̄ custodia portū agebat: ad p̄sequēdā euolasent: Chares in idesensum portū reliq; classe iuectus ēt ciuitatē occupauit.

Lartha dux Poenog; i Sicilia lilibeū nostris terra mariq; obsidētibus p̄re classis suæ p̄cul armatā iussit ostendi: ad eius cōspectū cū euolassent nisi: ipse reliq; quos in occulto tenuerat nauibus lilibei portū occupauit.

De simulatione regressus. Cap. xi

Hormion dux Atheniēsiū cū depopulatus esset agros Chalcidensium: legatis eorūdem ea requirentibus benigne respondit & nocte qua admissurus illos erat: finxit litteras sibi superuenisse ciuiū suog; p̄ quas redeundū h̄ret: ac paulū regressus dimisit legatos his omnia tuta & abisse Phormionem renunciantibus Chalcidenses sp̄e & oblatae humanitatis & abducti exercitus remissa urbis custodia cum confestim Phormion reuertisset: p̄hibere in ex-

pe etiam vim non potuerunt.

Agefilas dux Lacedæmoniorum cum phœces obsideret: & intellexisset eos qui tunc præsidio illis erant iam grauari bellum in comodo paululum regressus: tanquam ad illos actus liberam occasionem recedendi his dedit non multo post milite reducto: destitutos phœces supauit.

Alcibiades aduersus bizanticos qui se moribus continebant insidias deposuit & simulato regressu incautos eos oppressit.

Viriatius cum tridui iter descendens confecisset idem illud in uno die remensus: securos segobrienses & sacrificio qui maxime occupatos oppressit.

Epaminondas mantiniam cum lacedæmonios in subsidium hosti uenisse animaduertens: ratus posse lacedæmonem occupari si clam illo profectus esset nocte crebros ignes fieri iussit: ut specie remanendi occultaret profectio nem: sed a transfuga productus assecuto exercitu Lacedæmoniorum itinere quem quo spartam petebat destitit. Idem tamen consilium conuertit ad mantinenses. Equæ enim ignibus factis Lacedæmonios quasi maneret frustratus xl. milia passuum reuertitur Mantiniam: eaque auxilio destituta occupauit.

De excitanda cura suorum.

Cap. xii.

Alcibiades Atheniensis ciuitate sua a Lacedæmonijs obfessa uertus negligentiam uigilum denuntiavit his qui in stationibus erant ut obseruarent lumen: quod nocte ostensus esset ex arce: & ad conspectum eius ipsi quoque lumina attollerent: in quo mune re qui cessasset poenam passurus: dum sollicitè expectat signum ducis uigilatum ab omnibus & suspectam noctis periculum ciuitatum est.

Hiphycrates dux Atheniensium cum presidio Corinthum teneret: & sub aduentum hostium ipse uigilias circuiret: uigilem quem dormientem uiderat transfixit cuspide. Quod factum quibusdam tanquam sauum increpantibus qualem inueni inquit talem reliquit.

Epaminondas Thebanus idem fecisse dicitur.

De emittendo & recipiendo nuntio.

Cap. xiii.

Omani obfessi in Capitolio ad Camillum ab exilio implorandum miserunt: qui ut stationes Gallorum falleret: per saxa tarpeia demissus transuato Tyberi ueios puenit. & perpetrata legatione similiter ad suos rediit.

Campani diligenter Romanis quibus obfessi erant custodias agentibus: quendam per transfugam subornatum miserunt qui occultatam Balteo epistolam inuenta effugendo occasione ad Pœnos pertulit. Venatione quoque & pecoribus quodam miserunt litteras membranis mandatas: aliqui iumentum in aduersam partem infixerunt dum stationes traherent. nonnulli interiora uaginae inscripserunt.

Hircius consul ad Decimum Brutum qui mutinæ ab Antonio obsidebatur: suas

hinc de misit plum
annem trans
effecerat episto
erat loco moer
petentes excipie
febat utiq; post
instruerat.
De introducend
Ello ciu
tium ob
ni cornic
euitans c
dium Po
Hannibale obside
fluminis di
per medium am
aqua ferente ad
sistentauerunt.
Hircius in Mutin
cuppis con di
ronda aqua di
Quæadmodu ef
Omni
fame pa
comme
ueniret
Athen
Hi qui ab Hannib
mille crediti cum
erant inter cas
iuerunt. Cor
ad latorum pro
Reliqui ex uarian
ebantur horrea to
bus dimiserunt. H
pugnacionis repe
gens copia super eff
Thracen in arduo
lato circidi exiguo
tium dimiserunt. Q

subinde misit plumbo scriptas : quibus ad brachium ligatis miles scultenam amnem transnabat. Idem columbis quas inclusas ante tenebris & fame affecerat epistolas ad collum seta ligauit: easq; a propinquo inquatum poterat loco moenibus emittebat ille lucis cibiq; auide altissima ædificio rum petentes excipiebantur a Bruto. Qui eo modo de omnibus rebus certior fiebat utiq; postq; disposito cibo quibusdam locis columbas illuc deuolare instituerat.

De introducendis auxiliis & cõmeatibus.

Cap. xiiii.

Ello ciuili cum Aregna urbs in Hispania Pompeianarum partium obsideretur: Martius interim rex tanq; Cæsarianus tribuni cornicularius uigiles quosdam excitauit: e quibus aliquid euitans constantia fallaciæ suæ per medias Cæsaris copias p̄sidium Pompeii transduxit.

Hannibale obsidente casilinum Romani farinam doliis secunda aqua uulturni fluminis dimittebant: ut ab obsessis exciperetur: quibus cum obiecta per medium amnem catena Hânibal obstitisset nuces sparsere: quæ cum aqua ferente ad oppidum defluerent: eo cõmeatu sociorum necessitatem sustentauerunt.

Hircius in Mutinensibus obsessis ab Antonio salem quo maxime indigebant cuppis conditum per amnem Samnicorum intromisit. Idem pecora secunda aqua dimisit quæ excepta sustentauerunt necessariog; inopiâ.

Quæadmodû efficiat ut abundare uideant quæ deerunt. Cap. xv.

Romani cum a Gallis capitolium obsideretur in extrema iam fame panem in hostem iactauerunt: consecutiq; ut abundare commeatibus uiderentur: obsidionem donec Camillus subueniret: tollerauerunt.

Athenienses aduersus lacedæmonios idem fecisse dicunt.

Hi qui ab Hannibale Casilinum obsidebantur ad extremam famem peruenisse crediti cum etiam herbas alimentis eorum Hânibal sæpe arato loco: qui erat inter castra ipsius: & moenia præriperet semina in præparatum locum iecerunt. Consecuti ut habere uiderentur unde uictum sustentare usq; ad satorum proueniunt.

Reliqui ex uariana clade cum obsiderentur: quia deficere frumento uidebantur horrea tota nocte circûdixerunt captiuos: deinde præcisibus manibus dimiserunt. Hi circûsidentibus suis persuaserunt ne spem maturæ expugnationis reponerent in fame Romanorum quibus alimentorum in gens copia superesset.

Thraces in arduo monte obsessi in quem hostibus accessus non erat collato uiridi exiguo tritico aut caseo pauerunt pecora & in hostium præsidia dimiserunt. Quibus exceptis & occisis cum frumenti uestigia in uisce

ribus earū apparuissent; opinatus hostis magnam vim tritici superesse eis qui inde etiam pecora pascerent recessit ab obsidione.

Heurabifius dux melixiorum cum longa obsidione milites sui agerentur ab Aliacte qui sperabant eos ad deditiōem famæ posse compelli sub adventum legatorum Aliactis frumētum omne in forum compellere iussit & conuiuīs sub id tempus instructis per totam urbem epulas præstitit atq; ita persuasit hosti superesse ipsis copias quibus diurnam sustineret obsidionem.

Qua ratione proditoribus & transfugis occurratur. Cap. xvi.

MArcellus cognito consilio Barcei nolani qui corrumpere ad defectionem populares studebat; & Hannibali gratificabatur q̄ illi us beneficio curatus iter canneses; saucius & ex captiuitate remissus ad suos erat qui interficere eum ne supplicio eius reliquos concitaret Nolanes nō audebat acersitū ad se; allocutus est dicens fortissimū eum militē; quod antea ignorasset hortatusq; est ut secū moraret & super uerborum honorem equum ei quoq; donauit. Qua benignitate non illius tantum fidem; sed etiam popularium qui ex illo pendebant sibi obligauit.

Hamilchar dux Poenorū cū frequenter auxiliāres galli ad romanos trāsirent & iam ex cōsuetudine ut socij exciperētur sicut fidelissimos subornauit ad simulandā transitiōem qui Romanos excipiendorū causa eorum progressos occiderunt. Quæ solertia Amilchari non tantū ad præsentem profuit successum; sed in posterū præstitit ut Romanis ueri quoq; transitiōe forent suspecti.

Hanno Cartaginensiu impator in Sicilia cum cōperisset mercenariorū Gallorū circiter.iiii.milia conspirasse ad transfugiēdū ad Romanos q̄ aliquot mensiu mercedes nō receperāt animaduertere autē in eos non audeat; metu seditiōis promisit prolationis iniuriā liberalitate pensaturę quoniam gratias agentibus gallis per tēpus idoneū datis pollicitis fidelissimū dispensatorē; ad Otaciliū consulē misit. qui tanq̄ rationibus in transuersis transfugisse nuntiauit nocte proxima Galloꝝ quattuor milia quæ prædatum forent missa posse excipi. Otacilius nec statim credidit trās fugas; nec tamen rem spernendā ratus disposuit in sidijs lectissimā manū suorum. ab ea galli excepti dupliciter Hānonis consilio satifecerūt. & Romanos ceciderunt & ipsi oēs interfecti sunt.

Hannibal similiter se a transfugis ultus est. Nā cū aliquos ex militibus suis sciret trās fugisse proxima nocte; nec ignoraret exploratores hostiū in castris suis esse palā pronūtiāuit nō debere trās fugas uocari solertissimos milites qui ipsius iussu exierunt ad excipiendū hostia cōsilia. auditis quæ pronūtiāuit rettulerūt exploratores ad suos. Tūc cōprehēsi a Romanis trās

erit & aniputatis m
hodorus cū p̄sidi
erent quæ uideban
es pximo littori a
milit. Ac deinde
De eruptionibus.

Omani qu
fidionem h
sensors. Q
succederet
Aemilius

erit simulato tim
uili. portis eruptio
Vellus præfectus R
Herubalem legatos
tatem perductum
erit Pompeius ci
erant suosuerum
erit Caesarem
uide irrumpe
erit eos quos obs.
culum & dextrim
Pauus Fimbria &
erit brachijs a later
erit militem tenuit
erit eorum; tunc erup
erit Eculani oppugn
erit oēs ostendissent ob
erit Namantini obles
erit conuenerunt; t
erit quo demum suspic
erit reuocante eruptio
De distantia obs
Omani a
tia suppl
sa porta
bat de fi
erunt li
erentur; & ipsi
erunt inde exerc

Stratagematum Liber Tertius.

fugæ: & amputatis manibus remissi sunt.

Diodorus cū p̄sidio Amphypolim tueret & duo milia thracū suspecta haberet: quæ uidebantur urbem direpturam mētitus est paucas hostium naues pximo littori applicuisse easq; diripi posse. Qua spem simulata thraeces emisit. Ac deinde clausis portis non recepit.

De eruptionibus.

Cap. xvi.

Omani qui in p̄sidio panormitorum erāt ueniente ad obfidionem Hasdrubale raros ex industria in muris posuerunt defensores. Quorum paucitate contempta cum incautus muris succederet Hasdrubal eruptione facta ceciderunt eum.

Aemilius Paulus uniuersis liguribus improuiso adortis castra eius simulato timore diu continuit militem: deinde fatigato iam hoste a. iiii. portis eruptione facta strauit cepitq; ligures.

Velius p̄fectus Romanorum arcem Tarentinorum tenens misit ad Hasdrubalem legatos ut abire sibi incolumi liceret: ea simulatione ad securitatem perductum hostem eruptione facta cecidit.

Cneus Pompeius circumsessos ad Dyrrachium non tantum obsidione liberauit suos: uerum etiam post eruptionem q̄ oportuno loco & tempore fecerat Cæsarem ad castellum quod duplici munitione instructum erat auidē irrupentem exterior ipse circumfusus corona obligauit ut ille inter eos quos obs. debat: & eos qui extra circūuenerant medius non leue periculum & detrimētum senferit.

Flauius Fimbria & in Asia apud Thidiacum aduersum filium Mythridatis brachiis a latere ductis: deinde fossa in fronte percussa quietum in uallo militem tenuit donec hostilis equitatus incurreret angustias munitamentorum: tunc eruptione facta sex milia eorum cecidit.

Esculani oppugnaturi oppidum Pompeii: cum paucos senes ægros in muris ostendissent ob id securos Romanos eruptione facta fugauerunt.

Numantini obsessi ne pro uallo quidem instruxerunt aciem adeoq; se continuerunt: ut Popilio lenati fiducia fieret scalis oppidum aggrediendi. Quo demum suspicante insidias qui nec tunc quidem obsistebatur ac suos reuocante eruptione facta aduersus descendentes adorti sunt.

De distantia obsessorum.

Cap. xvii.

Omani assidente mœnibus Hannibale ostendens fiducia gratia supplementum exercitibus quos in Hispania habebat diuersa porta miserunt. Idem agrum in quo castra Hannibal habebat defuncto forte domino uenalem ad id precium perduxerunt licendo quo is ager ante uenerat hi dum ab Hānibale obfiderentur: & ipsi captiuam decreuerunt obsidere. nec nisi capta ea reuocauerunt inde exercitum.

Ultra lectione conquisitis strategematibus & non exiguo scrupulo digestis: ut promissum triū librorum implerem si modo impleui in hoc exhibeo ea quæ parum aperte descriptiōi priorum ad speciem alligata subiici uidebantur. Et erant exempla potius strategicon quàm strategemata. Quæ iccirco separauerunt: quia quanuis clara: diuersæ tamen erant substantiæ: ne si forte in aliqua ex his incidissent similitudine indocte prætermissa opinarentur: & sane uelut residua expedienda sunt in quo sicuti antea & ipse

ordinem per species seruare conabor.

De disciplina.
De effectu disciplinæ.
De continentia.
De iustitia.
De constantia.
De effectu & moderatione.
De uariis consiliis.

Cap. i.
Cap. ii.
Cap. iii.
Cap. iiii.
Cap. v.
Cap. vi.
Cap. vii.

De disciplina.

Cap. i.

Scipio ad Numantiam corruptum superiorum ducum secordia exercitum correxit: dimisso ingenti lixarum numero redactis ad minus quotidiana exercitatiōe militibus quibus cum frequens iniūgeret iter portare complurium dierum cibaria impetrabat ita: ut frigora & hymbres pati uada fluminum pedibus traicere assuesceret miles. Exprobrante subinde imperatore timidi tatem & ignauiam frangente delicatioris usus ac parum necessaria expedi tioni uasa: quod maxime nobiliter accidit Caio Meuio tribuno, Cui dixisse traditur Scipio mihi palusper tibi & reip. semper necessarius nequaquam eris. Quintus Metellus bello Iugurthino similiter lapsam militum discipli nam pari seueritate restituit cum insuper prohibisset alia carne quam assa elixauē milites uti.

Pyrrhus delectori suo ferè dixisse tu grades elige ego eos fortes reddam.

Lucio Flacco & C. Varrone consulibus milites primo iure iurando facti sunt ante enim sacramento tantummodo a tribunis regabantur. Cæterum ipsi inter se cum iurabant se fugæ ac formidinis causa non abituros: neque ex ordine recessuros: nisi teli perendi feriendiue hostis: aut ciuis seruandæ causa.

Stratagematum Liber Quartus.

Scipio Aphricanus cum ornatum scutum elegantius cuiusdam uidisset dixit non mirari se quod tanta cura ornasset: in quo plus præsidii quam in gladio haberet.

Philippus cum primum exercitum constitueret uehicularum usum omnibus interdixit equitibus non amplius quam singulos lacones habere permisit. Peditibus autem denis singulos qui molas & funes ferrent in æstiuæ ex euntibus. xxx. dierum farinam collo portare imperauit.

Caius Marius recidendorum impedimentorum gratia quibus maxime exercitus agmen oneratur uasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit sub quibus & habile onus & facilis requies esset. Unde & in pro uerbum tractum est Muli mariani.

Theogenes Atheniensis cum exercitum megaram duceret petentibus ordines respondit ibi se daturum deinde clam equites præmisit eosque hostium specie impetum in socios retorquere iussit. Quo facto cum tamquam ad hostium occursum præpararetur permisit ita ordinari aciem ut quo quis uoluisse loco consisteret: & cum inertissimus quisque retro se dedisset strenui autem in fronte profiluissent ut quæque inuenerat stantem ita ad ordines milites prouexit.

Alexander Lacedæmonius egressum uia quendam castigabat cui dicens ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse. Respondit ne speciem quidem rapturi præbeas uolo.

Antigonus cum audisset diuertisse filium suum in eius domum cui tres filiarum insignes specie erant: audio inquit fili anguste habitare te pluribus dominiis domum possidentibus hospitium latius accipere iussitque commigrare dixit ne quod minor quinquaginta annis natus hospitio matris familias uteretur.

Quæ Metellus consul quibus nulla lege impediretur quin filium contubernalem perpetuum haberet maluit tamen cum in ordine habere.

Publius Rutilius consul cum secundum leges in contubernio suo filium posset habere in legione militem fecit.

Tyberius Scaurus filium qui in saltu tridentino loco hostibus cesserat in conspectum suum uenire uetuit. Adolescens uerecundia ignominie propter suam mortem sibi constitit.

Cotta consul in Sicilia in Valerium nobilem tribunum militum ex gente Valeria uirgis animaduertit. Idem. P. Aurelium sanguine sibi iunctum: quem obsidioni liparatum ipse ad auspicia repetenda me sanam transitu præfecerat. Cum agger incensus & capta castra essent uirgis caesum in numerum gregalium peditum referri & muneribus fungi iussit.

Fuluius Flaccus censor Fuluium fratrem suum: quia legionem in qua tribunus militum erat iniussu consulis dimiserat a senatu mouit.

Marcus Cato ab hostili littore in quo per aliquot dies manserat: cum

tradito profectionis signo classem soluisset & relictus e militibus quidam acerrima uoce & gestu exoptularer uti tolleretur circūacta ad littus uniuersa classe comprehensum supplicio affici iussit & quem occisuri per ignominiam hostes fuerant exemplo potius impendit.

Appius Claudius ex his qui loco cesserant decimum quengq; militem sorte ductum fuste percussit.

Paulus Lucius consul ex duabus legionibus quæ loco cesserāt sorte ductos in conspectu militum securi percussit.

Fabius Rutilius ternas ex centuriis quarum statio perrupta erat securi percussit.

Marcus Antonius cum ager ab hostibus incensus esset ex his qui opere fuerant duarum cohortium militem decimauit. Et in singulos ex his centuriones animaduertit: legatum cum ignominia dimisit reliquis ex legione ordem dari iussit. In legionem quæ regium oppidum iniussu ducis dixerat animaduersum est: ita ut quatuor milia tradita custodiæ necarent. Præterea senatusconsulto cautum est ne quæ ex eis sepeliri uel lugere fas eēt.

Lucius Papirius cursor dictator Fabium Rutiliū magistrū equitū: quod aduersum dictum eius quanuis prospere pugnauerat uirgis poposcit cælū securi percussurus: nec contentioni aut precibus militum concessit animaduersionem eamq; perfugientem Romam persecutus est: nec ibi quidem remissionem prius supplicii meruit quā ad genua eius & Fabius cum patre prouolueretur: & pariter senatus & populus rogarent.

Manlius cui imperioso postea cognomen fuit filium quod is contra edictum patris cum hoste pugnauit: quanuis uictorem in conspectu exercitus uirgis cælum securi percussit.

Manlius filius exercitu pro se aduersus patrem seditionem parante negauit tanti esse quenq; ut propter illum disciplina corrumpetur & obtinuit ut ipsum puniri paterentur.

Q. Fabius Maximus transfugarum dextras præcidit.

Marcus Curio consul bello Dardanico circa Dyrrachiam cum ex quingq; legionibus una facta seditione militiam detrectasset securitatemq; se temeritatem ducis in expeditione asperam & insidiosam negasset quattuor legiones eduxit armatas & consistere ordinibus detectis armis uelut in acie iussit. Post hæc seditionem legionem inermem procedere distinctamq; in conspectu armati exercitus stramenta coegit secare. Postero autem die similiter fossam distinctos milites facere nullis precibus legionis ab eo impetrari potuit ne signa eius submitteret nomenq; aboleret. milites autem in supplementum legionum distribueret.

A Fuluius Apio Claudio consule milites ex pugna cænēsi in Siciliam ex senatus. C. relegati postularunt a consule Marco Marcello: ut in præliū

ille senatū con
q; elegerunt. Mar
eorum munere uo
alia portare tur
est a populo eo q
legibus in præli
ut i ea legione
pendium ei no

De eff

Ruti & Cassii ex
cum una per ma
ritum in quo pon
exercitum & in e
precessisse. Qui

entiam in summa belli
el Manius cum facultate
lilio & qui sub Metell
tu minorem qui certio
ritus Corbalo duabus

na Partos substinuit.
ndæ Macedo. xl. milia h
lita orbem terrarum agg
bello aduersus perlas. xi
pugnauit.

numeros dux Thebanoru
repatre erant lacedæmo
mille sexcentorum uici
milibus græcoq; qui nu
uorum milia barbaroq;
m græcorum perulo. xiiii

compre forum Xenophon
pulo loca incolantia reuera si
re ac lacedæmonioq; ad
lud. & decepti siebat q; mu
uoluntate ten: ces mollos.

De continentia
penti Catoz uino eodem
Palmis cum Cynas
uoluntate daret non ac
comparat q; habere.

ducerentur. Ille senatū consuluit senatus negauit sibi placere cōmitti his temp. q̄ deseruissent. Marcello tamen permisit facere quod uideretur dū equiis eorum munere uacaret neue donaretur neue q̄ præmium ferret aut in Italia portare tur dum pœni in ea fuissent. M. Salinator consularis damnatus est a populo eo q̄ prædam non æqualiter diuiserat militibus.

Cum a liguribus in prælio Quintus Petilius consul interfectus esset de creuit senatus uti ea legione in cuius acie cōsul erat occisus tota infrequēs referretur stipendium ei non daretur a numeroq; rescinderetur.

De effectu disciplinæ.

Cap. ii.

Ruti & Cassii exercitus memoria proditum est in bello ciuili cum una per macedoniam iter facerent: priorq; Brutus ad fluuium in quo pontem iūgi oportebat peruenisset Cassii tamen exercitum & in efficiendo pontem & in transitu maturando præcessisse. Qui vigor disciplinæ effecit ne solum in operibus uerum etiam in summa belli præstarent Cassiani brucianis.

Caius Marius cum facultatem eligēdi exercitus haberet ex duobus qui sub Rutilio & qui sub Metello ac postea sub seipso meruerant Rutilianū quendam minorem qui certioris disciplinæ arbitrabatur punctauit.

Domitius Corbulo duabus legionibus & paucissimis auxiliis disciplina correpta Parthos sustinuit.

Alexāder Macedo. xl. milia hoīum iam inde a Philippo patre disciplinæ assuefactis orbem terrarum aggressus innumeras hostiū copias supauit.

Cyrus bello aduersus persas. xiiii. milibus armatorum immensas difficultates superauit.

Epaminundas dux Thebanorum. iiii. milia hominum ex quibus .cccc. tantum equites erant lacedæmoniorum exercitum. xxiiii. milium peditū equitum mille sexcentorum uicit.

A. xiiii. milibus græcorū qui numerus in auxiliis Cyri aduersus Artaxerxem fuit centum milia barbarorū prælio superati sunt.

Eodem græcorum prælio. xxiiii. milia amissis ducibus reditus sui cura uni ex corpore suorum Xenophonti Atheniensi demandati per iniqua & incognita loca incolumia reuerſa sunt.

Xerxes a. ccc. lacedæmoniorū ad termopylas uexatus cum uix eos confecisset. hoc se deceptū aiebat q̄ multos quidem homines habebat: uiros autem disciplinæ tenētes nullos.

De continentia.

Cap. iii.

Arcū Catonē uino eodem quo remiges cōrentū fuisse tradit. Fabritius cum Cyneas legatus Epyrotarum grande pondus auri dono ei daret non accepto eo dixit malle se habentibus id imperare q̄ habere.

Attilius Regulus cum summis rebus præfisset: adeo pauper fuit ut se coniugem liberoque toleraret agello qui colebatur per unum uillicum cuius audita morte scripsit senatui de successore destitutis rebus obita serui necessariam esse præsentiam suam.

Caius Scipio post res prospere gestas in Hispania in summa paupertate decessit nec ea quidem relicta pecunia quæ sufficeret in dotem foeminae quas ob inopiam publice dotauit senatus.

Idem præstiterunt Athenienses filiis Aristidis post amplissimarum rege administrationem maxima paupertate defuncti.

Epaminundas dux Thebanorum tantæ abstinentiæ fuit ut in suppellectili eius præter aenum & ueru unicum nihil inueniretur.

Hannibal surgere de nocte solitus ante noctem non requiescebat crepusculo demum ad cœnam uacabat: neque amplius quàm duobus lectis discubebatur apud eum. Idem cum sub Hasdrubale imperatore militaret prærunque super nudam humum sacco tectus somnos capiebat.

Aemilianum Scipionem traditur in itinere cum amicis ambulantiem ac cepto pane uesci solitum.

Idem & de Alexandro Macedone dicitur.

Masinissam nonagesimum ut dicitur annu agerem meridie ante tabernaculum stantem uel ambulantiem capere solitum cibos legimus.

Curius cum uictis ab eo sabinis ex senatusconsulto ampliaretur ei modus agri quem consumati milites accipiebant gregalium portione contentus fuit malum ciuem dicens cui non esset id quod cæteris satis.

Vniuersi quoque exercitus notabilis sæpe fuit continentia: sicut eius qui sub Marco Scauro meruit. Namque memoriæ tradidit Scaurus pomiferam arborem quæ in pede castrorum fuerat completa metatione postero die abeunte exercitu intactis fructibus relicta.

Auspiciis imperatoris Cæsaris Domitiani Augusti germanico bello quod Iulius ciuis in gallia mouerat ligonum opulentissima ciuitas: quæ ad ciuilem descuerat: cum adueniente exercitu Cæsaris: populationem timeret quod contra expectationem inuiolata nihil ex rebus suis amiserat in obsequium redacta septuaginta milia armatorum tradidit.

Lauinius qui Corintho capta non Italiam solum: sed etiam prouinciam tabulis statuisque exornauit: adeo nihil ex tantis manibus in suum conuertit ut filiam eius inopem senatus ex publico dotauerit.

De iustitiâ.

Cap. iiii.

Amillo phaliscos obsidenti Iudi magister liberos phaliscorum tanquam ambulandi causa extra murum eductos tradidit dicens repetendis obsidibus necessario ciuitatem imperata facturâ: Camillus non solum spreuit perfidiâ sed etiâ restrictis post terga

stragemata. nigris. agris. quæ fraudem non dederant.

ducentum Romanorum. quæ est daturum. sed etiam construeretur. arbitratu regi. medicum Romanorum. Ca. v.

Nes Pompeius. quæ triumphum. sed potius mortuum. nigræ oratione grau.

inuidia. in tumultu. legionem totâ exau. exauctorauerat.

ad cannas. quod non per ipsum. præditi. maior.

populo actæ. sed tempore. barbâ & capillo.

honore. cum ei. reip. opus. T. Octavianus & Octavianus.

in minoribus castris. per hostium. ad erumpendum. pedibus. reuenerunt. Cassius in Hispania. in quo circ. P. Decius.

dephicis ab. manû mitte.

Stratagematum Liber Quartus.

manibus magistrum. uirgis. agendum ad parētes tradidit piis adeptus beneficiis uictoriā quam fraude nō cupierat. Nam phalisci ob hanc iusticiā sponte ei se dederunt.

Ad Fabricium ducem Romanorū medicus pirrhi Epyrotarum regis puenit pollicitusq; est daturum se uenenum Pyrrho si merces sibi i qua ope reprecium esset constitueretur. Quo facinore Fabricius agere uictoriam suam non arbitratus regi medicam detexit: atq; ea fide meruit ut ad petēdam amicitiam Romanorū compelleret Pyrrhum.

De constantia.

Ca. v.

Neus Pompeius minātibus direpturos pecuniam militibus quā i triumpho ferretur Seruilio & Glaucia cohortātibus ut diuideret eam ne seditio fieret affirmauit nō triumphaturū se sed potius moriturū q̄ licētiae militum succumberet. Castigatisq; oratione graui laureatos fauces obiecit ut ab illorum inciperent direptione: eaq; inuidia redegit eos ad modestiam.

Cæsar seditiōe in tumultu ciuiliū armorum acta: maxime tum tumētib; animis legionē totā exauctorauit ducibus seditionis securi percussis. Mox eos quos exauctorauerat ignominia deprecātes restituit & optimos milites habuit.

Paulus amisso ad cannas exercitu offerēte equum Lentulo quo fugeret supesse cladi quanq̄ nō per ipsum contracte noluit: sed i eo saxo cui se uulneratus adclinauerat p̄dedit donec ab hostibus oppressus cōfoderetur.

Varro collega eius uel maiore constātia post eandem cladem uixit gratiaq; ei a senatu & populo actæ sunt quia non desperasset remp. Non autē uitæ cupiditate sed reip. amore se sup̄fuisse reliquo ætatis suæ tpe approbavit. Nam & barbam & capillum submisit. & postea nunq̄ recumbēs cibum cepit honoribusq; cum ei deferrent a populo renuntiauit dicēs felicioribus mḡtibus reip. opus esse.

Sēpronius Tuditanus & Octauus tribuni militū omnibus fufis ad cannas cum in minoribus castris circūfederētur suaserunt cōmilitionibus ut stringerent gladios & per hostiū p̄sida erumperent secū: id sibi esse animi etiam si nemini ad erumpēdum audacia fuisset: affirmās decūtātibus. xii. omnino equitibus uel peditibus qui comitari substinerant repertis incolumes canusium peruenerunt.

C. Fonteius Crassus in Hispania cum tribus milibus hominum prædatum profectus: locoq; in quo circūuētus ab Hasdrubale ad primos tantū ordinis relato cōsilio incipiente nocte quo tempore minime expectabaf p̄statiōes hostiū erupit. P. Decius tribunus militū bello Sānitico Cornelio cōsule iniquis locis dephēso ab hostibus suafit ut ad occupādū collē q̄ in p̄p̄quo erat modicā manū mitteret: seq; ducē his q̄ mittebant obtulit.

aduocatus in diuersis hostis emisit consulem. Decium autem cinxit obse
d. tq; illas quoq; angustias: nocte eruptionem cum eluctatus esset Decius
incolumis cum militibus consuli accessit.

Idem fecit sub Atilio Calatino consule cuius variaz traduntur nomina.
Alii Briarchium: nonnulli Cedippum: q̄ plurimi Calphurnium fama uoci
ratum scripserūt. Hic cum demissum in eam uallem uideret exercitum cu
ius omnia latera quæ erāt superiora hostis infederat depoposcit & accepit
a consule trecentos milites quos hortatus ut uirtute sua exercitum serua
rent in mediā uallē decurrit ad opprimēdos eos undiq; descēdit hostis lō
gē q; & aspero plio retētus occasione cōsuli ad extrahendū exercitū dedit.

Cæsar aduersus germanos & regem Arionistum pugnaturus confusus
animis pro concione dixit nullius se eo die opera nisi decimæ legionis usu
rum. Quo assecutus est: & ut decumani tanq̄ præcipuæ fortitudinis testi
monio concitarentur: & cæteri pudore ne penes alios gloria uirtutis esset.

Lacedæmonius quidam nobilis Philippo denuntiante multis se prohi
bituz nisi ciuitas sibi traderetur: nū inquit & patria mori nos prohibebit.

Leonidas Lacedæmonius cum dicerentur Persæ sagittarum multitudi
ne nubes esse facturi: fertur dixisse melius in umbra propugnabimus.

Celius prætor urbanus cum ei ius dicenti Picus in capite insedisset: &
aruspices respondissent dimissa aue hostium uictoriam fore necata popu
lum Romanum superiorem auem occidit. Qua occisa nostro exercitu ui
cente ipse cum. xiiii. celis ex eadem familia in prælio est occisus: hunc qui
dam non Celium: sed Lælium fuisse: & Lælios non Celios pertiisse credūt.

P. Decius primo pater postea filius in magistratu se pro rep. deuouerūt:
admissi q; in hostem equis adepti uictoriam patriæ contulerunt.

Lucius Crassus cum bellum aduersus Aristonicum in Asia gerens: inter
eliam & mirtynam in hostium copias incidisset & inuitus abduceret ex
cratus in con'ule Romano captiuitatem: uirga quæ ad equū erat usus thra
cia quo tenebatur eruit: atq; ab eo per dolorem citato transuerberatus
decus seruitutis ut uoluerat effugit.

M. Cato Censorii filius in acie decedente equo prolapsus cum ai aduer
tisset gladium exisse uagina: ueritus ignominiam rediit in hostem: ex eog
aliquot uulneribus recuperato gladio deinde reuersus est ad suos.

Petilini a Pœnis obsessi parentes & liberos propter inopiā eiecerunt ipsi
coriis madefactis & igne siccatis folijsq; arborum & omni genere animali
um uitam trahentes. xi. mensibus obsidionem tolerauerunt.

Hispani cum Fabrescense omnia eadem passi sunt nec oppidum Herculio
leio crediderunt.

Casilini obsidente Hannibale tantam inopiam perpeffi sunt: ut centum
denariis murem uenisse pro cœtum memoriæ sit: eiusq; uenditorē famæ pi

aduerum aut uixisse fide
tum oppugnaret Myr
saris oratus futurum
oppidanos: illi
romanis fidem pe
cum a Viathotis lit
lappicia pignora
ne se dederent fan
moderatore.
Vintus Fabius Min
corum iactura caper
Xenophon cu equ
re uisisset unus ex e
riola sedente impare
destinati iu
comilitibus
concederet equū &
byeme duceret ex
Cicij conspectu
iustit: dicit ei si i
Macedonia na
Vespasianus c
angustiage re
centu construat
De uariis consiliis.
Athen dicebat idē eē si
dus con tra uicia cor
Domitius corbulo d
Paulus imperatorem
significans moderatior
Athenus fertur dixisse c
imperatorum me mater no
Athen Teutono provoca
Athenus mortis esset laqu
Athenus contemp te sta
Athenus superasset cum uict
Athenus experimēto did
Athenus quog; inconsul
Athenus abuis equis quo

Stratagematum Liber Quartus

isse emptorem aut uixisse fide tamen seruare Romanis perseuerauerunt.
Cizicū cum oppugnaret Mythridentes captiuos eius urbis produxit: ostēdit q̄ obfessis: arbitratus futurum ut miseratiōe sociorum compelleret ad deditionem oppidanos: at illi cohortati ad patiendam fortiter mortem captiuos seruare romanis fidem perseuerauerunt.

Eginenses cum a Viathotis liberi & coniuges cederentur præoptauerunt spectare supplicia pignorum suorum q̄ a romanis deficere.

Numantini ne se dederent famæ mori præfixis foribus domuum suarum præmaluerunt.

De effectu & moderatione.

Cap. vi.

Vintus Fabius Minutius hortante filio ut locū idoneum paucorum iactura caperet: uis ne inquit tu ex illis paucis esse.

Xenophon cū equo ueheret & pedites iugū quodā occupare iussisset unus ex eis obmurmurādo q̄ diceret facile eū laboriosa sedentē impare: desiluit & gregalē equo imposuit cursuq; ipse pedestri ad destinatū iugū puenit. cuius scī ruborē cū ppeti miles nō posset irridētibus cōmilitōibus spōte descēdit: Xenophōtē uix uniuersis ppulerūt ut cōscēderet equū & laborē suū ī necessaria duci nūerāf uellet.

Alexāder cū hyeme duceret exercitū residens ad ignē recognosce: e p̄ter eūtis copias cepit. Cūq; conspexisset quendam quozq; exinanitū frigore cōfidere loco suo iussit: dixitq; ei si in Persis natus esses in regia sella sedisse tibi capitale foret in Macedonia nato conceditur.

Dius Augustus Vespasianus cū quendam adolescentem honeste natū in militiæ inhabilem angustiaz rei familiaris causa eductū ad longiorem ordinem reiecesset censu constituto honesta missione exauctorauit.

De uariis consiliis.

Cap. vii.

Aesar dicebat idē eē sibi cōsiliū aduersus hostē: q̄ plæriscq; medicis contra uicia corporum fame potius q̄ ferro supandū.

Domitius corbulo dolobra. i. sensu hostē uicēdū eē dicebat.

Paulus imperatorem senem moribus dicebat esse oportere significans moderatiora sequenda consilia.

Scipio Aphricanus fertur dixisse cum eum parum quidam pugnatorem dicerent imperatorem me mater non bellatorem peperit.

Lucius Marius Teutono prouocanti eum & postulanti ut prodiret respondit: Si cupidus mortis esset laqueo eum uitam posse finire: cūq; demōstraret ei gladiatorem contempte statuere & prope exactæ ætatis obiecit ei dixitq; si eum superasset cum uictore congressuq;.

Quintus Serrorius experimēto didicerat se imparē uniuerso romanoq; exercitui ut barbaros quoq; inconsulte pugnam deposcentes doceret: adductis in cōspectū duobus equis quoq; p̄ualido alteri alteri admodū exili

duos admouit iuuenes: similiter electos robustum & gracilem: robustiori imperauit equi exilis uniuersam caudam abrumpere gracili ualētioris p singulos pilos uellere. Cū gracili successisset quod iperātū esset, ualidissimus cum infirmi equi cauda sine effectu luctaretur naturam inquit. Sertorius Romānagē uirium per hoc uobis exemplum ostēdi milites insuperabiles sūt: uniuersos agrediēdi eosq; lacerabit & carpet q per partes attētauerit.

Valerius leuinus consul cum intra castra sua exploratorē hostiū deprehendisset: magnamq; copiā suarum fiduciam haberet circumduci eum iussit terrendiq; hostis causa exercitus suos uisendos speculatoribus eorū quotiens uoluissent patere.

Cecilius primi pilaris qui in Germania post Valerianam cladem obsessis nostris pro duce fuit ueritus ne Barbari ligna quæ cōgesta erāt uallo admouerēt & castra eius incēderent simulata lignorū inopia missis undiq; q ea furarent effecit ut Germani uniuersos truncos amolirētur.

Caius Scipio bello nauali Amphoras pice: & tede plenas in hostium classem iaculatus est quæ iactus & pondere foret noxius: & disfundēdo quæ continuerant: alimētum præstarent incendio.

Hannibal regi Antiocho mōstrauit ut in hostium classem uascula iacularetur: uiperis plena: quarum metu perterriti milites a dimicatiōe & nauiticis ministerijs impeditur. Idem fecit iam cedente classe sua prusias.

Marcus Porcius de impetu in classem hostium cum transiuisset deturbatis ex ea penis: eorumq; armis & insignibus inter suos distributis multas naues hostium quos sociali habitu tefellerat merfit.

Athenienses cū subinde a Lacedæmoniis ifestaretur diebus festis quos sacros mineruæ extra urbem celebrabant omnē quidem quolētium imitationem expresserunt: armis tamen ueste celatis: pacto ritu suo nō statim Athenas reuersi sed ptinus ide rapti acto a gmine eo tēpore quo minime timebant agros hostiū qbus subinde prædæ fuerāt ultro depopulati sunt.

Cassius onerarias naues non magis ad alios usus accēsas oportuno uēto in classem hostium misit: & incendio eam consumpsit.

M. Liuius suso Hasdrubale hortātib' eū qbusdā uo hostē ad iternitionē psequere respondit aliq & supsint qui de uictoria nostra hostibus nūtiēt.

Scipio Aphricanus dicere solitus est hosti non solum dandam esse uiam, fugiendā: sed etiam muniendam.

Pericles Atheniensis affirmauit incolumes futuros hostes: si deponerēt ferrum: eiusq; obsecutis conditionibus uniuersos qui in singulis ferreas fibulas habuissent interfici iussit.

Hasdrubal subitiens dolum numidis ingressus fines eorum resistere parantibus: affirmauit ad capiēdos se uenisse elefantos quibus ferax ē numidia ut hoc permetterent securitatē poscentibus. promisit & ex ea psua-

ad ortus sub leges
 Theban
 occulto paratis nau
 cum exercebat quod
 imilit & cōm
 Perdic
 ad terge
 pgre
 excitauerat
 territū fe
 aduer
 ma
 m. Q
 ent
 in Sicilia pūdio ent
 Athen
 pet
 fraude Graec
 luce
 occidit
 Atheniēsiū
 habebant
 oppidum di
 equiti
 Fului
 uelocissimi u
 galericulis: gla
 armare eo
 ibi posit
 Quō factū u
 quibus tu
 Lidia cum die
 uidet nec homi
 neruis inha
 cōmitter
 Hispaniam
 auxilia. Il
 exercitu uires m
 illi

sione aduocatos ad ortus sub leges redegit.

Aleta Lacedæmōius ut Thebanoz̄ com meatum facilius ex opinato agrederetur in occulto paratis nauibus tanq̄ unam oīno haberet turrē cōmeatibus in eam exercebat quodam deinde opere omnes naues in thebanas transnauigātes imisit & cōmeatibus eoz̄ potitus est.

Ptholemæus aduersus Perdica exercitu præualētem ipse inualidus omne pecudū genus religatis ad tergum quæ traherent carpētis agendum p̄ paucos curauit equi. es ipse p̄gressus cum copiis quas habebat effecit: ut puluis quem pecora excitauerat speciem magni exercitus sequētis moueret. Cuius expectatione territū fecit hostem.

Mironides Atheniensis aduersus Thebanos equitatu p̄ualentes pugnaturus in campis suos edocuit manētibus esse spem aliquā salutis cedentibus autem pernitiōsissimum. **Qua** ratiōe confirmatis militibus uictoriā consecutus est.

C. Pinarius in Sicilia p̄sidio enne præpo situs: clauēs portæ quas penes se habebat reposcentibus Atheniensibus q̄ suspectos eos tanq̄ transitionē ad penum pararent habebat: petiit unius noctis ad deliberationem spatiū idicariq̄ militibus fraude Græcoz̄ cum præcepisset ut parati postera die signum expectarem: postera luce assistentibus reddituz̄ se clauēs dixit: sic idem oēs Athenienses occidit.

Hiphycrates dux Atheniensiuū classē suam hostili habitu instruxit: & ad eos quos suspectos habebant inuectus cum effuso studio exciperetur dephensa eoz̄ p̄sidia oppidum diripuit.

Romani cum campanis equitibus nullo modo pares essent. **Quitus** Neuius centurio in exercitu Fuluii flacci pro cōsulis excogitauit ut delectos exercitu ex toto qui uelocissimi uidebantur ex melioris stature erant spatulis non amplis & galericulis: gladiisq̄ ac septenis singulos hastis quaternorum circiter pedum armare eosq̄ ad unctos equitibus iuberet usq̄ ad moenia prouehi deinde ibi positis nostris equitibus incipere inter hostium equitatum præliari. **Quo** facto uehementer & ipsi Campani afflictī sunt: & maxime equi eorum: quibus turbatis prona nostris uictoria fuit.

Pūblius Scipio in Lidia cum die ac nocte hymbre cōtinuo uexatū exercitum Antiochi uideret nec homines tantum aut equos deficerē uerū arcus quoq̄ madentibus neruis inhabiles factos exhortatus est suos: ut postero quāuis religioso die cōmitteretur prælium quam sententiam secuta uictoria est.

Catonem uastantem Hispaniam: legati legatum qui sociorum populus erat adierunt orauerunt auxilia. Ille ne aut abnegato adiutorio socios alienaret: aut deducto exercitu uires minueret tertiam partem militum cibaria parare & naues ascendere iussit: dato p̄cepto ut cauti uentos retro redi

Stratagematum Liber Quartus.

sium:& alio milite apud Marathonem pugnatū: alio pro muris suis oppo-
ni circūactis extemplo nauibus Asiam repetierūt.

Pisistratus Atheniēsis cū excepisset Megarensiū classē quā illi ad eleū
noctu applicuerant ut operatas cereris sacro scēminas Atheniensīū rape-
rent: magnāq; edita cede eorū: iustus esset suos: eadem quæ ceperat nauigia
Atheniensi milite compleuit: quibusdam matronarū habitu captiuorū in
conspēctu locatis. Quā facie decepti magarēses tanq̄ suis & cum successu
renauigantibus effusi inermesq; rursus oppressi sunt.

Conon dux Atheniēsiū uicta classe Persarū apud insulam Cypron mi-
lites suos captiuis armis induit. & eisdem Barbarorū nauibus ad hostem
nauigauit in pamphiliam apud flumen Eufmedoniam. Persarū quia & na-
uigia & habitum superstantiū agnoscerent: nil cauerunt. Subito itaq; op-
pressi eodem die & nauali & pedestri prælio uicti sunt.

FINIS.

Impressum Rome per Venerabilem uirum Magistrum Eucharium Sil-
ber: alias Franck Anno. M. cccc. xciii. die tertio nouembris.

